

випадках до відома доповіді, що стосуються прав людини і подаються державами відповідно до статей 16 та 17, і доповіді, що стосуються прав людини і подаються спеціалізованими установами відповідно до статті 18.

Стаття 20

Заінтересовані держави-учасниці цього Пакту і спеціалізовані установи можуть подавати Економічній і соціальній раді зауваження щодо будь-якої загальної рекомендації згідно з статтею 19 чи щодо посилання на таку загальну рекомендацію в будь-якій доповіді Комісії по правах людини або в будь-якому документі, що на нього там дається посилання.

Стаття 21

Економічна і соціальна рада може подавати час від часу Генеральній Асамблеї доповіді з рекомендаціями загального характеру і з коротким викладом відомостей, одержуваних від держав-учасниць цього Пакту і від спеціалізованих установ, про вжиті заходи і досягнуті результати в галузі забезпечення загального додержання прав, визнаних у цьому Пакті.

Стаття 22

Економічна соціальна рада може звертати увагу інших органів Організації Об'єднаних Націй, її допоміжних органів і спеціалізованих установ, які займаються поданням технічної допомоги, на будь-які питання, що виникають у зв'язку з доповідями, згаданими в цій частині даного Пакту, які можуть бути корисні цим органам при винесенні кожним з них у межах своєї компетенції рішень щодо доцільності міжнародних заходів, що могли б сприяти ефективному поступовому втіленню у життя цього Пакту.

Стаття 23

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, погоджуються, що до числа міжнародних заходів, які сприяють здійсненню прав, визнаних у цьому Пакті, належить застосування таких засобів, як укладання конвенцій, прийняття рекомендацій, подання технічної допомоги та проведення регіональних нарад і технічних нарад з метою консультацій, а також дослідження, організовані спільно з заінтересованими урядами.

Стаття 24

Ніщо в цьому Пакті не може тлумачитись як пониження значення постанов Статуту Організації Об'єднаних Націй і статутів спеціалізованих установ, що визначають відповідні обов'язки різних органів Організації Об'єднаних Націй і спеціалізованих установ щодо питань, яких стосується цей Пакт.

Стаття 25

Ніщо в цьому Пакті не може тлумачитись як пониження невід'ємного права всіх народів повністю і вільно володіти і користуватися своїми природними багатствами та ресурсами.

с) користування захистом моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з будь-якими науковими, літературними чи художніми працями, автором яких вона є.

2. Заходи, яких повинні вживати держави-учасниці цього Пакту для повного здійснення цього права, включають ті, які є необхідними для охорони, розвитку і поширення досягнень науки та культури.

3. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються поважати свободу, безумовно необхідну для наукових досліджень і творчої діяльності.

4. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають користь, що їм дають заохочення і розвиток міжнародних контактів та співробітництва в науковій і культурній галузях.

Частина IV

Стаття 16

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються подавати відповідно до цієї частини даного Пакту доповіді про вживані ними заходи і про прогрес на шляху до додержання прав, визнаних у цьому Пакті.

2. а) Всі доповіді подаються Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй, який надсилає їх примірники на розгляд в Економічну і соціальну раду відповідно до положень цього Пакту.

б) Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй також пересилає спеціалізованим установам примірники доповідей або будь-які відповідні частини доповідей держав-учасниць цього Пакту, які також є членами цих спеціалізованих установ, оскільки такі доповіді або частини цих доповідей стосуються якихось питань, що входять до рамок обов'язків вищезазначених установ відповідно до їх конституційних актів.

Стаття 17

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, подають свої доповіді по етапах відповідно до програми, що повинна бути встановлена Економічною і соціальною радою протягом року після набрання чинності цим Пактом по консультації з державами-учасницями і заінтересованими спеціалізованими установами.

2. У доповідях можуть зазначатися фактори та труднощі, що впливають на ступінь виконання обов'язків за цим Пактом.

3. Коли відповідні відомості були раніше передані Організації Об'єднаних Націй або якійсь спеціалізованій установі якою-небудь державою-учасницею цього Пакту, то немає потреби відтворювати ці відомості, і буде достатнім точне посилання на відомості, передані таким чином.

Стаття 18

На виконання своїх обов'язків за Статутом ООН у галузі прав людини та основних свобод Економічна і соціальна рада може вступати в угоди з спеціалізованими установами про надання ними їх доповідей про прогрес на шляху до досягнення додержання постанов цього Пакту, що належать до сфери їх діяльності. Ці доповіді можуть включати подробиці прийнятих їх компетентними органами рішень і рекомендацій про таке здійснення.

Стаття 19

Економічна і соціальна рада може передавати в Комісію по правах людини для розгляду і дачі загальних рекомендацій або у відповідних

на повний розвиток людської особи та усвідомлення її гідності і повинна зміцнювати повагу до прав людини і основних свобод. Вони, далі, погоджуються в тому, що освіта повинна дати можливість усім бути корисними учасниками вільного суспільства, сприяти взаєморозумінню, терпимості і дружбі між усіма націями і всіма расовими, етнічними та релігійними групами і сприяти роботі Організації Об'єднаних Націй по підтриманню миру.

2. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають, що для повного здійснення цього права:

- a) початкова освіта повинна бути обов'язковою і безплатною для всіх;
- b) середня освіта в її різних формах, включаючи професійно-технічну середню освіту, повинна бути відкрита і зроблена доступною для всіх шляхом вжиття всіх необхідних заходів і, зокрема, поступового запровадження безплатної освіти;
- c) вища освіта повинна бути зроблена однаково доступною для всіх на основі здібностей кожного шляхом вжиття всіх необхідних заходів і, зокрема, поступового запровадження безплатної освіти;
- d) елементарна освіта повинна заохочуватися або інтенсифікуватися по можливості для тих, хто не проходив чи не закінчив повного курсу початкової освіти;
- e) має активно проводитися розвиток мережі шкіл усіх ступенів, повинна бути встановлена задовільна система стипендій і повинні постійно поліпшуватися матеріальні умови викладацького персоналу.

3. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються поважати свободу батьків і у відповідних випадках законних опікунів обирати для своїх дітей не тільки запроваджені державними властями школи, а й інші школи, що відповідають тому мінімуму вимог щодо освіти, який може бути встановлено чи затверджено державою, і забезпечувати релігійне та моральне виховання своїх дітей відповідно до власних переконань.

4. Ніяка частина цієї статті не повинна тлумачитись у розумінні приниження свободи окремих осіб та установ створювати навчальні заклади і керувати ними при незмінній умові додержання принципів, викладених у пункті 1 цієї статті, і вимоги, щоб освіта, яку дають у таких закладах, відповідала тому мінімуму вимог, що його може бути встановлено державою.

Стаття 14

Кожна держава, яка бере участь у цьому Пакті і яка на час свого вступу до числа учасників не змогла встановити на території своєї метрополії або на інших територіях, що перебувають під її юрисдикцією, обов'язковою безплатною початковою освітою, зобов'язується протягом двох років виробити і прийняти докладний план заходів для поступового втілення у життя - протягом розумної кількості років, яка повинна бути зазначена в цьому плані, - принципу обов'язкової безплатної загальної освіти.

Стаття 15

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожної людини на:

- a) участь у культурному житті;
- b) користування результатами наукового прогресу та їх практичне застосування;

2. Особлива охорона повинна надаватися матерям протягом розумного періоду до і після пологів. Протягом цього періоду працюючим матерям повинна надаватися оплачувана відпустка або відпустка з достатньою допомогою по соціальному забезпеченню. 3. Особливих заходів охорони і допомоги має вживатися щодо всіх дітей і підлітків без будь-якої дискримінації за ознакою сімейного походження чи за іншою ознакою. Дітей і підлітків має бути захищено від економічної і соціальної експлуатації. Застосування їх праці в галузі, шкідливій для їх моральності і здоров'я чи небезпечній для життя або такій, що може завдати шкоди їх нормальному розвитку, повинно бути каране за законом. Крім того, держави повинні встановити межі віку, нижче яких користування платною дитячою працею забороняється і карається законом.

Стаття 11

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожного на достатній життєвий рівень для нього і його сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг і житло, і на неухильне поліпшення умов життя. Держави-учасниці вживуть належних заходів щодо забезпечення здійснення цього права, визнаючи важливе значення в цьому відношенні міжнародного співробітництва, ґрунтованого на вільній згоді.

2. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнаючи основне право кожної людини на свободу від голоду, повинні вживати необхідних заходів індивідуально і в порядку міжнародного співробітництва, які б включали проведення конкретних програм для того, щоб:

а) поліпшити методи виробництва, зберігання і розподілу продуктів харчування шляхом широкого використання технічних і наукових знань, поширення знань про принципи харчування і вдосконалення або реформи аграрних систем так, щоб досягти найбільш ефективного освоєння і використання природних ресурсів, і

б) забезпечити справедливий розподіл світових запасів продовольства відповідно до потреб і з урахуванням проблем країн, як імпортуючих, так і експортуючих продукти.

Стаття 12

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожної людини на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я.

2. Заходи, яких повинні вжити держави-учасниці цього Пакту для повного здійснення цього права, включають ті, які є необхідними для:

а) забезпечення скорочення мертвонароджуваності та дитячої смертності і здорового розвитку дитини;

б) поліпшення всіх аспектів гігієни зовнішнього середовища і гігієни праці в промисловості;

в) запобігання і лікування епідемічних, ендемічних, професійних та інших хвороб і боротьби з ними;

г) створення умов, які б забезпечували всім медичну допомогу і медичний догляд у разі хвороби.

Стаття 13

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожної людини на освіту. Вони погоджуються, що освіта повинна спрямовуватись

праці, не гірші від тих, якими користуються чоловіки, з рівною платою за рівну працю;

в) задовільне існування для них самих та їхніх сімей відповідно до постанов цього Пакту;

г) умови роботи, що відповідають вимогам безпеки та гігієни;

д) однакову для всіх можливість просування по роботі на відповідні більш високі ступені виключно на підставі трудового стажу і кваліфікації;

е) відпочинок, дозвілля і розумне обмеження робочого часу та оплачувану періодичну відпустку так само, як і винагороду за святкові дні.

Стаття 8

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються забезпечити:

а) право кожної людини створювати для здійснення і захисту своїх економічних та соціальних інтересів професійні спілки і вступати до них на свій вибір при єдиній умові додержання правил відповідної організації. Користування зазначеним правом не підлягає жодним обмеженням, крім тих, які передбачаються законом і які є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах державної безпеки чи громадського порядку або для захисту прав і свобод інших;

б) право професійних спілок утворювати національні федерації чи конфедерації і право цих останніх засновувати міжнародні професійні організації або приєднуватися до них;

с) право професійних спілок функціонувати безперешкодно без будь-яких обмежень, крім тих, які передбачаються законом і які є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах державної безпеки чи громадського порядку або для захисту прав і свобод інших;

д) право на страйки при умові його здійснення відповідно до законів кожної країни.

2. Ця стаття не перешкоджає запровадженню законних обмежень користування цими правами для осіб, що входять до складу збройних сил, поліції або адміністрації держави.

3. Ніщо в цій статті не дає права державам, які беруть участь у Конвенції Міжнародної організації праці 1948 року щодо свободи асоціацій і захисту права на організацію, приймати законодавчі акти на шкоду гарантіям, передбаченим у зазначеній Конвенції, або застосовувати закон так, щоб завдавалося шкоди цим гарантіям.

Стаття 9

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожної людини на соціальне забезпечення, включаючи соціальне страхування.

Стаття 10

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають, що:

1. Сім'я, яка є природним і основним осередком суспільства, повинні надаватися по можливості якнайширша охорона і допомога, особливо при її утворенні і поки на її відповідальності лежить турбота про несамотійних дітей та їх виховання. Шлюб повинен укладатися за вільною згодою тих, хто одружується.

здійснюватимуться без будь-якої дискримінації щодо раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, народження чи іншої обставини.

3. Країни, що розвиваються, можуть з належним урахуванням прав людини і свого народного господарства визначати, в якій мірі вони гарантуватимуть визнані в цьому Пакті економічні права особам, котрі не є їх громадянами.

Стаття 3

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються забезпечити рівне для чоловіків і жінок право користування всіма економічними, соціальними і культурними правами, передбаченими в цьому Пакті.

Стаття 4

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають, що відносно користування тими правами, що їх та чи інша держава забезпечує відповідно до цього Пакту, дана держава може встановлювати тільки такі обмеження цих прав, які визначаються законом, і лише остільки, оскільки це є сумісним з природою зазначених прав, і виключно з метою сприяти загальному добробуту в демократичному суспільстві.

Стаття 5

1. Ніщо в цьому Пакті не може тлумачитись як таке, що означає, що якась держава, якась група чи якась особа має право займатися будь-якою діяльністю або чинити будь-які дії, спрямовані на знищення будь-яких прав чи свобод, визнаних у цьому Пакті, або на обмеження їх у більшій мірі, ніж передбачається у цьому Пакті.

2. Ніяке обмеження чи приниження будь-яких основних прав людини, визнаних або існуючих в якій-небудь країні на підставі закону, конвенцій, правил чи звичаїв, не допускається під тим приводом, що в цьому Пакті не визнаються такі права або що в ньому вони визнаються у меншому обсязі.

Частина III

Стаття 6

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право на працю, що включає право кожної людини дістати можливість заробляти собі на життя працею, яку вона вільно обирає або на яку вона вільно погоджується, і зроблять належні кроки до забезпечення цього права.

2. Заходи, яких повинні вжити держави-учасниці цього Пакту з метою повного здійснення цього права, включають програми професійно-технічного навчання і підготовки, шляхи і методи досягнення продуктивної зайнятості в умовах, що гарантують основні політичні і економічні свободи людини.

Стаття 7

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожного на справедливі і сприятливі умови праці, включаючи, зокрема:

- а) винагороду, що забезпечувала б як мінімум усім трудящим:
- б) справедливу зарплату і рівну винагороду за працю рівної цінності без будь-якої різниці, причому, зокрема, жінкам повинні гарантуватись умови

5. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права

Прийнято 16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН.

(Витяг)

Держави, які беруть участь у цьому Пакті,

беручи до уваги, що відповідно до принципів, проголошених Статутом Організації Об'єднаних Націй, визнання гідності, властивої всім членам людської сім'ї, та рівних і невід'ємних прав їх є основою свободи, справедливості і загального миру,

визнаючи, що ці права впливають з властивої людській особі гідності,

визнаючи, що згідно з Загальною декларацією прав людини ідеал вільної людської особи, вільної від страху та нужди, можна здійснити, тільки якщо будуть створені такі умови, за яких кожен може користуватися своїми економічними, соціальними і культурними та політичними правами,

беручи до уваги, що за Статутом Організації Об'єднаних Націй держави зобов'язані заохочувати загальне поважання і додержання прав і свобод людини,

беручи до уваги, що кожна окрема людина, маючи обов'язки щодо інших людей і того колективу, до якого вона належить, повинна добиватися заохочення і додержання прав, визнаних у цьому Пакті, погоджуються про такі статті:

Частина I

Стаття 1

1. Всі народи мають право на самовизначення. На підставі цього права вони вільно встановлюють свій політичний статус і вільно забезпечують свій економічний, соціальний і культурний розвиток.

2. Всі народи для досягнення своїх цілей можуть вільно розпоряджатися своїми природними багатствами і ресурсами без шкоди для будь-яких зобов'язань, що впливають з міжнародного економічного співробітництва, ґрунтованого на принципі взаємної вигоди, та з міжнародного права. Жоден народ ні в якому разі не може бути позбавлений належних йому засобів існування.

3. Всі держави, які беруть участь у цьому Пакті, в тому числі ті, що несуть відповідальність за управління несамоверхніми і підопічними територіями, повинні, відповідно до положень Статуту Організації Об'єднаних Націй, заохочувати здійснення права на самовизначення і поважати це право.

Частина II

Стаття 2

1. Кожна держава, яка бере участь у цьому Пакті, зобов'язується в індивідуальному порядку і в порядку міжнародної допомоги та співробітництва, зокрема в економічній і технічній галузях, вжити в максимальних межах наявних ресурсів заходів для того, щоб забезпечити поступово повне здійснення визнаних у цьому Пакті прав усіма належними способами, включаючи, зокрема, вжиття законодавчих заходів.

2. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються гарантувати, що права, проголошені в цьому Пакті,

1) привести національне антикорупційне законодавство у відповідність з міжнародно-правовими стандартами і, насамперед, ухвалити новий закон щодо запобігання та протидії корупції на основі наукової розробки способів імплементації положень міжнародних документів;

2) розширити перелік корупційних діянь;

3) передбачити всі види корупційних адміністративних правопорушень в одному нормативно-правовому акті;

4) законодавчо закріпити чіткий поділ корупційних діянь на види за ступенем суспільної небезпечності на кримінальні, адміністративні, дисциплінарні та цивільно-правові;

5) розширити перелік суб'єктів корупції, розробити критерії їх законодавчого визначення;

6) розробити ефективні заходи щодо попередження, розслідування корупції та визначити процедуру притягнення до відповідальності за вчинення корупційних діянь;

7) розглянути питання щодо запровадження положень, які б зобов'язували органи, що ведуть боротьбу з корупцією, проводити перевірки за всіма повідомленнями громадян про факти корупційних діянь;

8) встановити окрему норму щодо процедури притягнення до відповідальності за вчинення корупційних діянь осіб з особливим правовим статусом (судді, працівники правоохоронних органів тощо).

VII. МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ

Концепція визначає основні першочергові заходи у сфері подолання корупції, що мають бути реалізовані протягом найближчого часу.

Конкретні заходи щодо реалізації Концепції, строки їх виконання та виконавці визначатимуться у плані дій щодо реалізації Концепції, що затверджуватиметься Кабінетом Міністрів України.

рівень особи, яка повинна приймати рішення у кожному випадку, має відповідати посадовому рівню особи, яка вчинила корупційне діяння;

3) запровадити методики виявлення, перевірки та реалізації інформації про факти корупції в різних сферах економіки, суспільного життя;

4) вивчити можливість створення спеціальних підрозділів внутрішньої безпеки у органах державної влади, які б забезпечували зв'язок із громадськістю та дотримання вимог корупційного законодавства у цих органах;

5) визначити порядок повної і своєчасної реєстрації повідомлень про корупційні діяння та пов'язані з ними правопорушення;

6) уніфікувати та конкретизувати в єдиному законодавчому акті умови і порядок надання зазначеної інформації правоохоронним та іншим органам, з урахуванням необхідності збереження охоронюваних законом видів таємниць;

7) визначити механізми взаємодії спеціальних органів, які здійснюють виявлення проявів корупції, з іншими органами, на які згідно з законодавством покладається обов'язок оперативного, технічного, інформаційного та іншого забезпечення діяльності щодо боротьби з корупцією;

8) запровадити єдину державну систему обліку осіб, які були притягнуті до відповідальності за вчинення корупційних діянь з розподілом їх відповідно до професійної належності, сфери та регіону діяльності.

З метою посилення ролі інститутів громадянського суспільства необхідно:

1) розробити правові механізми забезпечення захисту джерел журналістської інформації;

2) підготувати пропозиції щодо розв'язання конфлікту інтересів держави і суспільства в аспекті поширення інформації засобами масової інформації;

3) вирішити проблему щодо застосування занадто формалізованого підходу до обмеження свободи вираження поглядів і подання інформації, оскільки в Україні виникає проблема порушення пропорції між судовими заходами щодо обмеження права на свободу висловлювань та цілями статті 34 Конституції України;

4) вивчити потенціал неурядових організацій та інших, притаманних світовій практиці інститутів громадянського суспільства, та інституціоналізувати, зокрема, у новому законі про боротьбу з корупцією їх роль у здійсненні заходів щодо протидії корупції;

5) розширити можливості отримання засобами інститутами громадянського суспільства інформації, пов'язаною із діяльністю органів державної влади та місцевого самоврядування;

6) здійснювати заходи, спрямовані на активізацію інформаційного обміну між неурядовими організаціями, засобами масової інформації та органами державної влади і органами місцевого самоврядування;

7) вживати заходів щодо формування антикорупційного світогляду населення із залученням до цих заходів інститутів громадянського суспільства;

8) вивчити можливість оприлюднення інформації про власників засобів масової інформації.

З метою удосконалення законодавчого врегулювання питань відповідальності за корупційні правопорушення необхідно:

3) відсутність єдиного органу, до компетенції якого відносилися б вироблення єдиної антикорупційної політики на основі аналізу корупційних ризиків;

Виявлення корупційних проявів у діяльності правоохоронних органів ускладнюється через наявність таких чинників:

1) недостатня співпраця правоохоронних органів з населенням, зокрема, щодо проведення заходів інформування, встановлення інформаційного зв'язку з населенням;

2) неготовність населення співпрацювати з правоохоронними органами;

3) неефективність профілактичної роботи правоохоронних органів, комплексних операцій, спрямованих на виявлення корупційних проявів;

4) відсутність належного правового регулювання процедури перевірки заяв та повідомлень про злочини.

Основні проблеми виявлення корупції у діяльності інститутів громадянського суспільства полягають у наступному:

1) залежність багатьох засобів масової інформації від власників, недостатні умови для створення і існування незалежного і прозорого медіа-ринку;

2) збереження державних засобів масової інформації, які слід перетворити на суспільне телебачення і радіомовлення;

3) недостатня прозорість органів державної влади, обмеження у доступі громадськості до інформації;

4) відсутність реального впливу неурядових організацій на стан корупції у державі.

Законодавство про відповідальність за корупцію характеризується, зокрема, такими негативними ознаками, що суттєво впливають на ефективність його застосування, як:

1) неповне врахування міжнародно-правових стандартів у сфері відповідальності за корупційні правопорушення, зокрема у частині визначення поняття корупції, чіткого розмежування кримінальної, адміністративної, дисциплінарної, цивільно-правової відповідальності за корупційні правопорушення, розширення кола суб'єктів корупції, відповідальності юридичних осіб;

2) відсутність системності та завершеності, концептуальної обґрунтованості, що призвело до наявності прогалів і колізій в антикорупційному законодавстві з питань відповідальності;

3) недоліки процедури притягнення до відповідальності.

З метою активізації діяльності органів, що здійснюють виявлення проявів корупції необхідно:

1) спрямувати їхню діяльність на виявлення найнебезпечніших проявів корупції в державних органах, найважливіших сферах суспільного життя та у галузях, де корупційні діяння набули найбільшого поширення;

2) запровадити порядок та механізм належної оцінки оперативної інформації щодо корупційних діянь, згідно з якими керівники відповідних правоохоронних органів або їхніх підрозділів мають виняткові повноваження та несуть персональну відповідальність за прийняття рішення відповідно до передбачених законом заходів реагування на таку інформацію. При цьому

стало не ситуативним, а постійним. Найчастіше такими посередниками виступають працівники правоохоронних органів та органів державної влади, що мають контрольно-регуляторні повноваження (податкові органи, органи пожежного нагляду тощо). Слід відзначити й інші види корупційних проявів, що мають ще більш латентний характер (наприклад, фаворитизм, непотизм), які можуть виявлятися у влаштуванні на роботу своїх родичів, близьких, знайомих, отримання "комісійних" від учасників процедур державних закупівель, неофіційному спілкуванні з представниками організацій, що є підконтрольними або мають договірні відносини з органами державної влади, здійсненні підприємницької діяльності через підставних осіб або родичів чи близьких, отриманні прямо не передбачених законом пільг та привілеїв, отриманні подарунків в дні загальних свят.

Складною залишається ситуація в органах судової влади. Саме на стадії звернення до суду, розгляду судових справ, фіксуються численні порушення та зловживання. За шість років діяльності Вищої ради юстиції Президент України та Верховна Рада України підтримали її пропозиції щодо звільнення з посад понад 62 суддів за порушення присяги і 9 суддів у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком суду (за хабарництва). Низькі показники статистики про поширення корупції серед суддів в Україні пояснюються високим ступенем латентності цього виду злочину. Інша риса судової корупції – її клановість, якою можна пояснити відсутність кримінальних справ, порушених за фактами корупції в судах.

VI. ВИЯВЛЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ ПРОЯВІВ ТА ПОКАРАННЯ ЗА КОРУПЦІЮ

Стратегічним напрямом боротьби з корупцією має бути посилення діяльності, спрямованої на виявлення корупційних проявів та забезпечення притягнення до відповідальності винних осіб.

Високої ефективності у виявленні корупційних правопорушень можна досягти лише комплексним застосуванням засобів і заходів, що є у органів державної влади, правоохоронних органів, громадянського суспільства.

Крім того, ефективна реалізація антикорупційних заходів повинна забезпечуватись належними механізмами відповідальності. Концепція боротьби з корупцією на 1998-2005 роки, затверджена Указом Президента України від 24 квітня 1998 року № 367, визначала "удосконалення законодавства про відповідальність за корупційні правопорушення" як один із чотирьох напрямів боротьби з корупцією. Такий підхід відповідає базовим засадам формування антикорупційних стратегій у сучасному світі.

Виявлення корупційних дій шляхом реалізації адміністративно-управлінських заходів ускладнюють такі чинники:

- 1) невиконання окремими керівниками центральних і місцевих органів виконавчої влади вимог законодавства про боротьбу з корупцією щодо вжиття заходів, спрямованих на запобігання та припинення корупційних правопорушень та інформування про виявлені випадки відповідних органів;

- 2) безсистемність періодичних антикорупційних кампаній, дублювання функцій відповідних органів, що здійснюють боротьбу з корупцією, неузгодженість та паралелізм у їх роботі;

негативним наслідком є нездатність громадян бути активними учасниками антикорупційних дій;

5) враження корупцією правоохоронних органів, уповноважених на здійснення антикорупційних заходів;

б) слабкість інститутів громадянського суспільства. Засоби масової інформації часто залежні від власників, органів державної влади, політичної цензури, уникають об'єктивного висвітлення цих проблем. Громадянські ініціативи не підтримуються через зневіру та суспільну апатію більшості населення. Неурядові організації здебільшого ослаблені, залежні від осіб, що здійснюють їх фінансову підтримку.

Для виконання заходів, пов'язаних з подоланням та запобіганням виникненню корупції в органах державної влади, необхідно мати чітке уявлення про масштаби цього явища. Причому така оцінка повинна ґрунтуватися як на даних офіційної статистичної звітності, так і на оцінці суспільством відповідних процесів.

На міжнародному рівні Україна має репутацією надзвичайно корумпованої країни. Підтвердженням цьому є незмінно низький рейтинг України за рівнем доброчесності, визначеним в результаті проведених протягом останніх років авторитетних міжнародних досліджень. Так, “індекс сприйняття корупції” (дослідження Transparency International) в Україні становив у 2004 році 2,2, у 2003 р. - 2,3, а у 2002 р. – 2,4. Виходячи з методології цього дослідження, до країн з небезпечним рівнем поширеності корупції належать ті, де значення індексу менше, ніж 3,0.

Офіційна статистика вираховує корупційні правопорушення на основі Закону України “Про боротьбу з корупцією”. З року в рік складається від трьох до п'яти тисяч адміністративних протоколів про корупційні порушення, але щодо осіб, які не займають високих посад. Таким чином, статистика правоохоронних органів дає викривлене уявлення про якісні ознаки корупції, яка постає проблемою не керівних посадових осіб органів державної влади, а державних службовців шостої-сьомої категорій.

Уникаючи “елітарної корупції” (корупції високих посадовців) цілеспрямована робота з викриття корупційних правопорушень нерідко підміняється складанням значної кількості протоколів щодо рядових посадових осіб – державних службовців 6-7 категорій, які вчинили малозначні проступки, що лише формально підпадають під ознаки корупційних діянь і не є суспільно небезпечними.

До найбільш поширених корупційних діянь належить хабарництво. За даними статистики у 2004 році правоохоронними органами зареєстровано приблизно 3 тис. фактів хабарництва, що на 3,4 % більше, ніж у 2003 році. У той же час, судами України за хабарництво у 2004 році засуджено всього 407 осіб. В масовій свідомості рівень поширеності хабарництва значною мірою визначає загальну оцінку корупції в країні.

Великого поширення набув “корупційний лобізм”, тобто такі технології лобіювання, за якими використовується підкуп осіб, уповноважених на виконання функцій держави та інші корупційні діяння. Посередництво, тобто виконання державними службовцями незаконних, корупційних за змістом, “посередницьких” функцій у відносинах третіх осіб з органами державної влади

4. Концепція подолання корупції в Україні

«На шляху до доброчесності»

(витяг)

СХВАЛЕНО

Указом Президента України

від 11 вересня 2006 року N 742/2006

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Корупція є явищем, що переслідує людство практично з моменту виникнення найперших, організованих за допомогою певних правил, форм його існування. Пустивши коріння в усі сфери функціонування держави, корупція здатна поставити під загрозу існування економічної системи та громадянського суспільства, що перебувають на етапі становлення. Тому подолання корупції перетворюється у надзвичайно складну проблему.

Слід відмовитись від спрощеного сприйняття проблеми, як прояву незадовільного управління чи неналежної реалізації правових приписів особами, уповноваженими на виконання функцій держави.

Таке сприйняття вводить в оману щодо можливості розв'язання проблеми шляхом визнання основним суб'єктом протидії корупції правоохоронні органи. Усвідомленням хибності такого шляху стало прийняття Концепції боротьби з корупцією на 1998-2005 роки, затвердженої Указом Президента України від 24 квітня 1998 р. №367, в якій вперше було чітко визначено пріоритетність не боротьби проти цього соціального явища, а запобігання його виникненню.

Затвердження Концепції спричинило надії на зміни, оскільки в ній відображене досить реалістичне бачення ситуації в Україні, враховано міжнародний досвід та відповідні стандарти, визначено найбільш істотні заходи, що могли бути здійснені з метою усунення передумов корупції. Але реальних змін не відбулось, Концепція залишилась політичним документом, ситуація погіршилась.

II. СУЧАСНА СИТУАЦІЯ З ПОШИРЕННЯМ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ, ЩО ПОТРЕБУЮТЬ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Ситуація, що склалася в Україні, має такі характерні риси, які необхідно врахувати під час формування стратегії подолання корупції:

1) залежність рівня та форм корупції від загального стану зрілості демократичних інститутів та здійснення дієвих і реальних кроків в реформуванні основних сфер суспільного життя (адміністративні процедури, податкова система, регуляторна діяльність держави, розв'язання соціальних проблем тощо);

2) набуття корупцією ознак системного явища шляхом не лише ураження всіх життєво важливих сфер суспільства, але й перетворення на функціонально важливий спосіб їх існування;

3) неефективність будь-яких політичних ініціатив у сфері боротьби з корупцією. Зовнішнім проявом цього є невиконання основних рішень з цих питань;

4) зміцнення в суспільстві стереотипів толерантності стосовно корупції, поєднання в масовій свідомості визнання суспільної шкоди корупції і готовності обирати корупційні шляхи розв'язання проблем. Найбільш

Х. Конкуренція

Підприємства повинні:

1. Вести свою діяльність у відповідності до діючого законодавства і нормативних актів щодо конкуренції, беручи до уваги законодавство щодо конкуренції усіх інших юрисдикцій, в яких їх діяльність може мати антиконкурентні наслідки.

2. Утримуватися від входження в антиконкурентні угоди між конкурентами або виконання їх, включно з наступними домовленостями:

- a. фіксування цін;
- b. фальсифікування надбавок;
- c. встановлення обмежень або квот;
- d. розділ ринків, розподіляючи покупців, постачальників, території або ділянок торгівлі.

3. Співпрацювати з органами влади що розслідують серед іншого питання конкуренції з виконанням законодавства, що застосовується та відповідних гарантій, шляхом надання якомога швидше і повно відповідей на їхні запити, та з урахуванням використання таких наявних інструментів, як відмова від конфіденційності, де це прийнятно, з метою сприяння ефективному та дійовому співробітництву з органами що розслідують.

4. Регулярно забезпечувати на рівні обізнаність своїх співробітників про важливість узгодження своєї діяльності з відповідними законами і правилами, що стосуються конкуренції нормативних актів, і, зокрема, провадити навчання вищих ланок керівництва підприємства з питань ведення конкурентної боротьби.

ХІ. Оподаткування

1. Дуже важливо, щоб корпорації фінансово підтримували країни, в яких вони розташовані, шляхом своєчасної оплати всіх своїх податкових зобов'язань. Зокрема, підприємства повинні підкорятися букві і духу законів у всіх країнах, в яких вони працюють. Вірність духу закону означає виявлення та слідування наміру законодавця. Це не потребує від підприємства сплати сум, більших за ті, що вимагає закон згідно його інтерпретації. Виконання податкових вимог включає в себе: забезпечення відповідних органів необхідною інформацією для правильного визначення розміру податку, розрахованого відповідно до їх операціями, і узгодження встановлених умов діяльності за правилом-піднятої руки.

2. Підприємства мають ставитися до управління податками і виконання податкових вимог як до важливих складових їх систем нагляду та управління ризиками в ширшому розумінні. Зокрема, корпоративні органи управління повинні ухвалити стратегії управління податковим ризиком, аби гарантувати, що фінансовий, регуляторний та репутаційний ризики, пов'язані з оподаткуванням, повною мірою ідентифіковані та оцінені .

2. Надавати точну, таку, що її можна перевірити, прозору інформацію достатню, щоб дозволити покупцеві зробити вірний вибір, включно з інформацією відносно цін і, де прийнятно, вмісту, безпечного використання, екологічних властивостей, ремонту, зберігання й утилізації товарів і послуг. Там, де це можна зробити, така інформація має бути надана в спосіб, що покращує здатність споживача порівнювати.

3. Надавати споживачам доступ до чесного, легкого у користуванні, вчасного та дійового позасудового розв'язання спірних питань та механізмів відшкодування, без зайвих виплат чи відшкодувань.

4. Не здійснювати презентацій і не робити упущень в роботі, а також не брати участь в будь-якій іншій діяльності, яка є облудною, вводить в оману, є шахрайською або незаконною.

5. Підтримувати зусилля з розвитку освіченості споживача за напрямками, які мають відношення до їх діяльності, з метою, окрім іншого, покращити здатність споживачів: і) приймати поінформовані рішення щодо складних товарів, послуг і ринків, ii) краще розуміти економічний, екологічний і соціальний вплив їх рішень та iii) підтримувати стале споживання.

6. Поважати особу покупця та вдаватися до обґрунтованих заходів для забезпечення захисту особистих даних, які вони збирають, зберігають чи поширюють.

7. Повною мірою співпрацювати з органами влади з метою запобігання та боротьби з оманними маркетинговими практиками (включно з рекламою, що надає невірну інформацію та з шахрайством у сфері торгівлі) та зменшувати або попереджати серйозну шкоду здоров'ю або довкіллю що виникла в результаті споживання або утилізації їх товарів чи послуг.

8. У застосуванні викладених вище принципів вважати на і) потреби уразливих груп чи споживачів у важких обставинах, а також ii) специфічні проблеми, що можуть ставати перед споживачами у сфері електронної торгівлі.

IX. Наука і техніка. Підприємства повинні:

1. По можливості гарантувати, що їх діяльність відповідає науковій і технологічній політиці (НТ) і планам країн, в яких вони працюють, і є відповідним внеском у розвиток місцевої і національної новаторської думки.

2. Здійснювати, де це реально, в рамках своєї роботи і практики, вивезення і розповсюдження нових технологій і know how з відповідною турботою про захист прав інтелектуальної власності.

3. Коли це можливо, представляти наукові і технічні роботи в приймаючих країнах для задоволення потреб місцевого ринку, а також використовувати в НТ персонал приймаючої країни і здійснювати його спілкування, беручи до уваги комерційні потреби.

4. Видаючи ліцензію на використання прав інтелектуальної власності або при іншій передачі технології, вони повинні робити це в розумні строки і на розумних умовах і таким чином, щоб внести вклад в сталий довгостроковий розвиток приймаючої країни.

5. Коли це відповідає комерційним цілям, розвивати зв'язки з місцевими університетами, науково-дослідними інститутами і брати участь у спільних дослідницьких проектах разом з місцевою промисловістю або промисловими асоціаціями.

ризиків хабарництва потребують регулярного моніторингу і мають повторно оцінюватися в міру необхідності, аби гарантувати, що механізми внутрішнього контролю, програми з етичної поведінки та виконання законодавчих вимог або заходи, скориговані і продовжують бути ефективними, а також, аби пом'якшити ризик підприємств бути втягнутими в хабарництво, домагання чи вимагання хабара.

3. Забороняти або протидіяти, через механізми внутрішнього контролю, програми з етичної поведінки та виконання законодавчих вимог або заходів, використання сплати невеликих сум стимулювання, що є зазвичай незаконним в країнах, де вони здійснюються, а коли такі платежі надходять, точно обліковувати їх в бухгалтерських книгах і фінансових записках.

4. Забезпечувати, урахування специфічних ризиків хабарництва для певного підприємства, відповідне документування процедури належної ретельності щодо найму та відповідного регулярного нагляду за діяльністю агентів винагорода агентів була відповідною і тільки за законні послуги. Де можливо список агентів, задіяних з зв'язку із операціями з публічними установами державними підприємствами мають зберігатись та бути доступними компетентним уповноваженим органам, відповідно до діючих вимог публічного оприлюднення інформації.

5. Збільшити відкритість своєї діяльності в боротьбі з хабарництвом, домаганням хабара та здирництвом. Заходи можуть включати публічні повідомлення про заходи проти хабарництва та здирництва, розкриття систем управління, та систем внутрішнього контролю, програм чи заходів щодо етичної поведінки та виконання законодавчих вимог які компанія прийняла для такої боротьби. Підприємства повинні також заохочувати відкритість і діалог з громадськістю, щоб таким чином сприяти своїй поінформованості та співпрацювати в боротьбі з хабарництвом, домаганням хабара та здирництвом.

6. Сприяти обізнаності своїх службовців положенням внутрішнього контролю, програм чи заходів щодо етичної поведінки та виконання законодавчих вимог вживати заходів для боротьби з хабарництвом домаганням хабара та здирництвом шляхом розповсюдження цих заходів, а також за допомогою проведення спеціальних тренінгів та прийняття відповідних програм чи заходів та дисциплінарних процедур.

7. Не робити незаконних внесків на користь кандидатів на державні посади або політичним партіям або яким-небудь іншим політичним організаціям. Внески на політичні цілі повинні повністю відповідати вимогам публічної відкритості і про них має бути повідомлено вищій адміністрації.

VIII. Інтереси споживача

Маючи справу з споживачами, підприємства повинні діяти у відповідності з сумлінністю, ринкової та рекламної практикою і повинні робити всі необхідні кроки, щоб гарантувати надійність та якість вироблених ними товарів та послуг. Зокрема, вони повинні:

1. Забезпечити, щоб всі вироблені ними товари та послуги відповідали всім встановленим або потрібним за законом стандартам безпеки і здоров'я покупців, включаючи ті попередження що стосуються здоров'я, безпеки товару і мали інформаційні ярлики.

парниковим ефектом, вплив на біорозмаїття, ефективність використання природних ресурсів або інші екологічні проблеми);

d) Шукати й оцінювати засоби покращення екологічних наслідків на тривалий термін, наприклад, шляхом розробки стратегій скорочення викидів, ефективного використання природних ресурсів і переробки відходів, заміни або зниження використання токсичних речовин, або стратегій, націлених на збереження біологічного розмаїття.

7. Забезпечувати відповідну професійну підготовку працівників з питань екології, здоров'я і безпеки, зайнятих у сфері захисту навколишнього середовища і включаючи правильне поводження з небезпечними матеріалами та запобігання екологічним нещасним випадків, а також з питань більш загального управління у сфері навколишнього середовища, таким як екологічні наслідки застосовуваних процесів, відносини з громадськістю та екологічні технології.

8. Робити внесок у розвиток технологій, які головним чином мають відношення до захисту навколишнього середовища та економічно ефективної політики в цій галузі, наприклад, за допомогою партнерства та ініціатив, які збільшать захист навколишнього середовища та обізнаності суспільства у цій сфері.

VII. Боротьба з хабарництвом, з домаганням чи вимаганням хабара

Корпорації не повинні прямо або побічно пропонувати, обіцяти, давати, або вимагати хабара чи будь-яку іншу не передбачену винагороду для розвитку або стримування виробництва або іншої неправомірної винагороди. Підприємства також мають чинити опір домаганням чи вимаганням хабара. Зокрема корпорації зобов'язані:

1. Не пропонувати, не обіцяти або надавати неналежні грошові чи інші переваги офіційним особам або працівниками партнерів по бізнесу. Подібним чином, підприємства не повинні заохочувати надання, погоджуватися з або приймати неналежні грошові чи інші переваги від державних службовців або працівників ділових партнерів. Підприємства не повинні використовувати треті сторони, - агентів чи інших посередників, консультантів, представників, дистриб'юторів, консорціуми, підрядників і постачальників, а також партнерів по спільним підприємствам, - для направлення неналежних грошових чи інших переваг державним службовцям, або працівникам своїх ділових партнерів, або їх родичам чи іншим особам, які в приймають участь у цьому бізнесі.

2. Розробити та запровадити адекватні механізми внутрішнього контролю, програми з етичної поведінки та виконання законодавчих вимог, або заходів запобігання і виявлення хабарництва, на базі оцінки ризиків, притаманних окремим обставинам функціонування підприємства, зокрема ризику хабарництва, з якими стикається підприємство, (наприклад, його географічне положення й сектор економіки). Такі механізми внутрішнього контролю, програми з етичної поведінки та виконання законодавчих вимог, або заходи мають охоплювати систему фінансових і бухгалтерських процедур, включно із системою внутрішнього контролю, розробленою з увагою до забезпечення ведення достовірних і точних бухгалтерських книг, записів, і рахунків, аби гарантувати, що вони не можуть бути використані з метою хабарництва або приховування хабарництва. Такі індивідуальні обставини і

мають відображати відповідні національні політики та міжнародні зобов'язання щодо довкілля і

с) проведення регулярного спостереження і перевірку досягнень у сфері охорони навколишнього середовища, здоров'я і безпеки.

2. Беручи до уваги звернення, що стосуються справи вартості, конфіденційності і захист авторських прав інтелектуальної власності:

а) надавати населенню і працівникам адекватну і своєчасну інформацію таку, що її можна виміряти і перевірити (де це прийнятно) про можливі наслідки впливу діяльності ТНК на навколишнє середовище, здоров'я та безпека, яка може включати доповіді про прогрес у покращенні навколишнього середовища, і

б) брати участь у відповідних та своєчасних комунікаціях та консультаціях з громадськістю, яка безпосередньо стосується політик корпорацій з питань охорони навколишнього середовища, здоров'я та безпеки та її імплементації.

3. Оцінювати можливі наслідки щодо екології, здоров'я людей та політики безпеки, пов'язані з виробництвом, товарами і послугами корпорацій на протязі всього часу їх існування і направляти в приймаючі рішення органи з метою уникнути, або коли це неможливо, пом'якшити їх. У тих випадках коли, передбачувана діяльність ТНК може значною мірою вплинути на захист навколишнього середовища, на здоров'я та безпеку громадян, це є підставою для необхідності санкціонування такої діяльності компетентними органами.

4. Розуміти небезпеку своїх дій як наукового, так і технічного характеру, в тих випадках де є загроза серйозної шкоди навколишньому середовищу, беручи до уваги здоров'я людей, безпеку, не використовувати відсутність повної наукової доведеності як привід для не застосування економічно виправданих засобів для запобігання або зведення до мінімуму такого роду збитку.

5. Затверджувати плани щодо запобігання, зведення до мінімуму і контролю за нанесенням шкоди навколишньому середовищу і здоров'ю в результаті їх діяльності, у тому числі в результаті нещасних випадків і надзвичайних ситуацій: і мати механізми для негайного сповіщення компетентних органів.

6. Постійно шукати нові можливості для вдосконалення своєї діяльності в сфері захисту навколишнього середовища на рівні підприємства та його ланцюга постачання шляхом заохочення де це можливо, до такої діяльності як:

а) запровадження у виробництво нових технологій і операційних процесів у всіх частинах корпорації, яка відображає стандарти щодо захисту навколишнього середовища, застосовувані в кращій частині корпорації;

б) розробка і просування товарів і послуг, що не роблять шкідливого впливу на навколишнє середовище; є безпечними при безпосередньому застосуванні; зменшує викиди парникових газів, ефективні у використанні енергетичних та природних ресурсів; можуть бути повторно використаними, відновленими або безпечно утилізувати;

с) сприяння більш високому рівню поінформованості покупців про екологічні наслідки використання продуктів і послуг корпорації, включно з наданням точної інформації про їх продукцію (наприклад, про викиди з

рамках політики держави. Вони мають співвідноситися з економічною позицією підприємства, але мають бути принаймні адекватними, аби задовольняти основні потреби працівників та їх сімей;

с) Вживати необхідних заходів для забезпечення здоров'я та безпеки робітників на виробництві.

5. У своїй діяльності, для забезпечення найбільшої вірогідності здійснення поставлених цілей, ТНК повинні формувати персонал з місцевого населення і організувати їх навчання з метою збільшити ступінь майстерності, у співпраці з представниками працівників і, по можливості, у співпраці з відповідними органами влади.

6. Брати до уваги зміни у діяльності, які здатні вплинути на зайнятість, зокрема, в разі закриття філії підприємства, що припускає зупинку виробництва або звільнення робітників, компанії повинні у розумний строк повідомити про такі зміни представників робітників, і, коли це необхідно, відповідні органи влади. і співпрацювати з вищевказаними представниками працівників щодо можливих шляхів пом'якшення негативних наслідків. Залежно від обставин справи, було б правильно, якби управління могло повідомляти про такі наслідки до того як буде прийнято остаточне рішення. Інші кошти також можуть бути застосовані, щоб забезпечити співпрацю між роботодавцями, працівниками та органами влади для запобігання негативних наслідків рішень.

7. Під час сумлінних переговорів з представниками працівників з питань умов праці, або коли працівники реалізують право на об'єднання, адміністрація ТНК не повинна загрожувати їм перемістити всі або частину робітників підрозділів з однієї країни в іншу, перемістити їх з одного філіалу корпорації в іншій. який знаходиться в іншій країні, щоб вплинути на вирішення таких суперечок нечесним шляхом або перешкодити реалізації працівниками права на об'єднання.

8. Давати можливість уповноваженим представникам працівників на їх місці праці вести переговори про укладення колективного договору або щодо управління у сфері праці, що дозволяє сторонам радитися з питань, що становлять спільний інтерес, з представниками адміністрації, які мають повноваження приймати рішення з цих питань.

VI. Навколишнє середовище

Транснаціональні корпорації мають, в рамках законів, інструкцій та адміністративної практики тих країн, де вони ведуть свою діяльність. та відповідно до діючих міжнародних угод, принципами, цілями і стандартами, в належній мірі враховувати необхідність охорони навколишнього середовища, забезпечення здоров'я та безпеки громадян і вести свою діяльність таким чином, щоб сприяти досягненню більш широкої мети сталого розвитку. Зокрема, корпорації повинні:

1. Організувати та підтримувати систему охорони навколишнього середовища, включаючи:

а) збирання та оцінку адекватної та своєчасної інформації стосовно охорони навколишнього середовища, здоров'я та безпеку ведення їх діяльності;

б) постановку завдань і цілей, спрямованих на більш ефективну охорону навколишнього середовища та використання ресурсів, де прийнятно, показники

6. Забезпечувати та співробітничати, в рамках легітимних процесів, для правового захисту від негативних впливів у сфері прав людини, до яких вони причетні, або які ними спричинені.

V. Зайнятість та відношення у сфері промисловості

1. Корпорації повинні, в рамках чинного права, регулювання та переважання трудових відносин та практик в сфері зайнятості та прийнятних міжнародних стандартів праці :

а) Поважати право працівників, зайнятих на багатонаціональному підприємстві, створювати профспілки і представницькі організації, або приєднуватися до них, з їх власного вибору;

б) Поважати право працівників, зайнятих на багатонаціональному підприємстві, створювати профспілки і представницькі організації, з їх власного вибору, визнаних для цілей колективного договору та приймати участь у конструктивних переговорах індивідуально або через асоціації працівників з такими представниками з метою досягнення згоди з питань умов праці;

в) Сприяти ефективній відміні дитячої праці, вдаватися до негайних і ефективних заходів з метою забезпечити заборону й усунення найгірших форм дитячої праці, й сприймати це як нагальну справу;

г) сприяти виключенню всіх форм примусової чи обов'язкової праці і робити адекватні кроки, аби забезпечити, щоб примусової або обов'язкової праці не існувало в їх операціях;

д) Керуватися в своїй діяльності принципом рівних можливостей і ставлення в рамках трудових відносин і не допускати дискримінації проти своїх працівників із таких підстав як раса, колір шкіри, стать, релігія, політичні переконання, національне чи соціальне походження чи іншого статусу, якщо відбір не проводиться щодо характеристик працівника, встановлених урядовою політикою, яка особливо заохочує більш високу кваліфікацію трудові здібності чи відноситься до невід'ємних вимоги роботи

2а) Забезпечувати такі можливості представникам працівника, як це може бути необхідно для сприяння у розвитку практики ефективних колективних угод.

б)Надавати інформацію представникам працівників яка необхідна для переговорів щодо умов праці;

в)Забезпечувати інформацією працівників та їх представників, яка дала б їм можливість дізнатися правду і сформувати справедливий погляд на сутність компанії або, по можливості, на корпорацію в цілому.

3. сприяти проведенню консультацій і співпраці між працедавцями, працівниками та їх представниками з питань, що є важливими для обох сторін.

4. а) Дотримуватися стандартів у сфері праці та індустрії не менш сприятливих, ніж правила дотримувані роботодавцями того ж рівня в приймаючій країні;

б) Коли багатонаціональні підприємства працюють в країнах, що розвиваються, де може не бути працедавців з якими можливо порівняння, надавати кращу можливу заробітну плату, соціальний пакет і умови праці, в

h) Структура корпоративного управління та політики, зокрема, зміст будь-якого корпоративного кодексу управління чи політики та процес їх імплементації.

3. Підприємствам рекомендовано надавати додаткову інформацію, що може містити наступне:

a) заяви про цінності або ділову поведінку, що призначені для публічного оголошення, включно, та в залежності від співвідношення з діяльністю підприємства, з інформацією щодо політики підприємства стосовно аспектів, охоплених Керівними принципами;

b) політики та інші норми поведінки, якими підприємство керується, дата їх ухвалення, та країни й юридичні особи, яких такі документи стосуються;

c) результати щодо реалізації таких політик і норм поведінки;

d) інформація про системи внутрішнього аудиту, управління ризиками та виконання законодавчих вимог;

e) інформація щодо трудових відносин з працівниками та іншими зацікавленими сторонами.

4. Підприємства мають використовувати стандарти високої якості для розкриття фінансової та не фінансової інформації, включаючи навколишнє середовище та соціальну політику. Стандарти або політики за якими інформація збирається та публікується мають бути описані. Щорічний аудит має виконуватися незалежним, компетентним і кваліфікованим аудитором для того, щоб і Рада директорів, і акціонери отримали зовнішнє об'єктивне підтвердження того, що фінансова звітність вірно представляє фінансовий стан і результати діяльності підприємства в усіх матеріальних аспектах.

IV. права людини

Держави зобов'язані захищати права людини. Підприємства, в рамках міжнародно визнаних прав людини, міжнародних зобов'язань щодо прав людини тих країн, в яких вони працюють, та з огляду на національну законодавчу базу, повинні:

1. Поважати права людини, а це означає, що вони повинні уникати порушень прав людини іншими та мають знаходити розв'язання ситуацій, в яких вони опинилися внаслідок несприятливих впливів, пов'язаних з правами людини.

2. В контексті їх власної діяльності уникати спричинення несприятливих впливів, пов'язаних з правами людини, або сприяння ним, та знаходити розв'язання ситуацій, спровокованих такими впливами.

3. Шукати шляхів запобігання чи пом'якшення негативних впливів ситуацій з правами людини, що безпосередньо пов'язані з веденням їх бізнесу, з продуктами чи послугами в рамках ділових відносин, навіть коли вони самі не спричиняли таких впливів.

4. Мати в політиці зобов'язання поважати права людини.

5. Виконувати процедуру належної ретельності стосовно прав людини відповідно до їх обсягу, характеру та контексту діяльності, а також ступеня ризику щодо негативних впливів у сфері прав людини.

з юридичної особи, що викликає негативний вплив на підприємство, з яким така юридична особа має ділові відносини.

13. На додаток до заходів на подолання негативних впливів в рамках сфери охоплення Керівними принципами, заохочувати, коли це можливо здійснити, намагання ділових партнерів, включаючи постачальників та субпідрядників застосовувати принципи відповідальної ділової поведінки, що узгоджуються з Керівними принципами.

14. Об'єднувати зусилля із відповідними зацікавленими сторонами для забезпечення реальної можливості врахування їх поглядів щодо планування і прийняття рішень стосовно проектів або інших заходів, які можуть значно впливати на місцеві громади.

15. Утримуватись від будь-якого незаконного втручання в політичну діяльність на місцевому рівні.

В. Підприємства заохочуються до наступних дій:

1. Надавати підтримку, відповідно до власних обставин, спільним зусиллям в рамках певних форумів стимулювати свободу в мережі Інтернет поважаючи свободу виразу думки, свободу зібрань та асоціацій в режимі онлайн.

2. Брати участь або підтримувати, де прийнятно, приватні або багатосторонні ініціативи зацікавлених сторін і соціальний діалог щодо відповідального управління ланцюгом постачання при забезпеченні того, що ці ініціативи належним чином враховують їх соціальні та економічні наслідки в країнах, що розвиваються, а також беруть до уваги діючі, визнані на міжнародному рівні стандарти.

III. Розкриття інформації

1. Корпорації повинні гарантувати, що своєчасна і точна інформація з усіх матеріальних аспектів їх діяльності, структури, фінансового становища, різних досягнень, власності та управління буде відкритою для ознайомлення з нею. Ця інформація повинна бути відкритою щодо корпорації як єдиного цілого, і при необхідності - щодо бізнес-мережі та сфери розповсюдження. Відкрита політика корпорації повинна відповідати природі, розміром і місцезнаходженням корпорації, з належною повагою до вартостей, комерційної таємниці та інших питань конкуренції на ринку.

2. Політика розкриття інформації підприємствами має містити матеріальну інформацію, але не обмежуватися нею щодо наступного:

- a) результати фінансової та операційної діяльності підприємства;
- b) Цілі діяльності підприємства;
- c) Головні частки власності та право голосу, включно із структурою групи підприємств та взаємними зв'язками у групі, також з механізмами підсилення контролю;
- d) Політика винагороди праці для членів правління та головних керівників, а також інформація про членів правління, включно з їх кваліфікацією, процесом відбору та іншими керівними посадами підприємства, а також, чи кожен член правління розцінюється правлінням як незалежна особа;
- e) Трансакції з пов'язаними сторонами;
- f) Передбачені фактори ризику;
- g) Питання стосовно працівників та інших зацікавлених сторін;

II Загальна політика

Підприємства повинні брати до уваги політику держав, в яких вони ведуть свою діяльність і враховувати інтереси своїх акціонерів. Відповідно:

А. Підприємствам варто дотримуватися наступного:

1. Сприяти економічному, соціальному прогресу та прогресу в сфері екології, щоб досягти стійкого розвитку.

2. У своїй діяльності поважати визнані на міжнародному рівні права людини.

3. Заохочувати місцеві здібності через тісну співпрацю з місцевим співтовариством, включаючи торгові інтереси, а так само і розвиток діяльності корпорації на місцевих і зарубіжних ринках, сумісної з вимогами законної комерційної практики.

4. Заохочувати формування капіталу людських ресурсів, зокрема, шляхом створення можливостей для забезпечення зайнятості та полегшення доступу робочих до навчання.

5. Утримуватися від пошуку і отримання пільг, які не відповідають законам або іншим регулятивним актам які належать до прав людини, питань навколишнього середовища, здоров'я, безпеки, праці, оподаткування, фінансів або інших питань.

6. Підтримувати і дотримуватися корпоративних принципів управління, розвивати і застосовувати хорошу корпоративну практику управління що поширюється і на групи підприємств.

7. Розвивати і застосовувати ефективну практику саморегулювання та системи управління, які сприяють забезпеченню конфіденційності і взаємної довіри між корпораціями та суспільством, в рамках якого вони здійснюють свою діяльність.

8. Доводити до відома працівників, найманих багатонаціональними підприємствами, політику компанії, шляхом відповідного розповсюдження цієї політики, в тому числі через навчальні програми.

9. Утримуватися від дискримінації або дисциплінарних дій відносно працівників, які подають (*bona fide*) законні звернення до адміністрації або, як належить, до компетентних державних органів, щодо дій фірми, які суперечать закону, Керівним принципам або політиці корпорації.

10. Здійснювати процедуру належної ретельності з метою оцінки ризиків, наприклад, шляхом запровадження на підприємстві систем управління ризиками для їх виявлення, запобігання та пом'якшення фактичних і потенційних несприятливих впливів, як описано в параграфах 11 і 12, а також вважати на те, яким чином такі впливи залагоджуються. Характер і масштаб належної ретельності залежать від обставин конкретної ситуації.

11. Уникати спричинення або підсилення несприятливих впливів у справах, що їх охоплюють Керівні принципи, через власні дії, і вдаватися до заходів на подолання таких впливів, коли вони відбуваються.

12. Прагнути запобігти або пом'якшити несприятливий вплив, коли своїми діями його не спровокували, але, не зважаючи на це, такий вплив має безпосереднє відношення до операційної діяльності підприємства, продукції або послуг через ділові стосунки. Це не має на меті перенести відповідальність

про компанії або інші утворення, розташовані більш ніж в одній країні і пов'язані один з одним таким чином, що це дозволяє їм різними шляхами погоджувати свою діяльність. Коли одне або кілька таких утворень можуть чинити істотний вплив на діяльність інших, їх ступінь автономії в рамках корпорації може значно відрізнятись в залежності від виду корпорації. Власність ТНК може бути приватною, державною або змішаною. Керівні принципи адресовані всім утворенням усередині ТНК (батьківським компаніям і / або філіям на місцях). Згідно з чинним розподілу відповідальності між ними, різні філіали можуть розраховувати на співпрацю і допомогу з боку інших філій з метою полегшити дотримання Керівних принципів.

5. Керівні принципи не спрямовані на представлення відмінностей у ставленні до транснаціональних і національних корпораціям, вони відображають сумлінну практику для всіх. Таким чином, діяльність транснаціональних і національних корпорацій однаково поважається і однаково є предметом регулювання Керівних принципів.

6. Уряди заохочують якомога більш повне дотримання Керівних принципів. Хоча визнано, що малі та середні підприємства не можуть мати такі ж можливості, що й великі корпорації, уряди, що підтримують Керівні принципи, тим не менше повинні заохочувати зазначені вище компанії дотримуватись рекомендацій Керівних принципів найбільш повною мірою.

7. Уряди, які дотримуються Керівних принципів, не повинні використовувати їх в протекціоністських цілях, або використовувати їх таким шляхом, який міг би викликати питання про порівняльні переваги кожної країни, в якій ТНК ведуть інвестиційну діяльність.

8. Уряди мають право, в межах своєї юрисдикції, визначати умови, за якими ТНК повинні вести свою діяльність, що є предметом міжнародного права. Філії ТНК, що знаходяться в різних країнах, повинні підкорятися законам цих країн. Коли створюється ситуація, за якої ТНК є предметом конфліктних вимог держав, що приєдналися до Керівних принципів чи третіх країн, уряди цих держав заохочуються до співпраці з метою найбільш справедливого вирішення проблем, які можуть виникнути в цій галузі.

9. Уряди, які дотримуються Керівних принципів, застосовують їх з урахуванням того, що ці Керівні принципи будуть накладати на них обов'язок ставитися до корпорацій неупереджено і відповідно до норм міжнародного права та їх договірними зобов'язаннями.

10. Використання відповідних міжнародних механізмів вирішення спорів, що включають арбітраж, заохочується як засіб, що полегшує вирішення правових проблем, що виникають між корпораціями та урядами приймаючих країн.

11. Уряди, які дотримуються Керівних принципів, будуть впроваджувати їх в життя і заохочувати їх використання. Вони зобов'язалися заснувати Національні Контактні Пункти, які повинні будуть проводити Керівні принципи в життя і бути центром обговорення всіх питань що стосуються Керівних принципів. Уряди, що приєдналися будуть також брати участь у необхідних переглядах Керівні принципи та консультаційних процедурах щодо тлумачення Керівних принципів на тлі мінливої картини світу.

цей процес триває до цього дня. ОЕСР зробила значний внесок до цього процесу розробленням стандартів, що охоплюють довкілля, боротьбу з корупцією, захист інтересів споживачів, корпоративне управління та оподаткування.

9. Загальною метою урядів, що підтримують Керівні принципи є їх підтримка позитивного внеску, який ТНК можуть внести в економічний, екологічний та суспільний прогрес і мінімізувати труднощі, які можуть виникнути в результаті їх різних операцій. Працюючи в цьому напрямку уряди, співпрацюють з багатьма фірмами, профспілками та іншими неурядовими організаціями, які працюють для досягнення тієї ж мети, але використовують свої способи вирішення проблеми. Уряди можуть надати допомогу шляхом встановлення рамок ефективної державної політики, основними пріоритетами якої є стійка макроекономічна політика, виключення дискримінації підприємств, застосування відповідного державного регулювання та контролю, неупереджена система судів та правового примусу, компетентна та чесна державна влада. Уряду також можуть допомогти у вирішенні обговорюваного питання шляхом затвердження та впровадження в життя відповідних стандартів та ведення політики, спрямованої на підтримку сталого розвитку і шляхом прийняття на себе обов'язки гарантувати, що даний сектор державної діяльності буде компетентним і ефективним.

Уряди, підтримуючи Керівні принципи, зобов'язуються продовжувати постійне вдосконалення внутрішньодержавної та міжнародної політики для покращення добробуту та умов життя всіх людей.

І. ПОНЯТТЯ І ПРИНЦИПИ

1. Керівні принципи є рекомендаціями адресованими урядами ТНК. Вони встановлюють принципи і стандарти добросовісної практики, сумісні із застосовним правом та міжнародно визнаними стандартами. Дотримання Керівних принципів корпораціями є добровільним і не забезпечується силою правового примусу проте, деякі питання, яких стосуються Керівні принципи, можуть також регулюватися національним законодавством або міжнародними зобов'язаннями.

2. Дотримання національного законодавства є першим обов'язком підприємств. Керівні принципи - не є його заміною, та їх не потрібно сприймати такими, що переважають над національною нормативною базою. Хоча Керівні принципи в багатьох випадках виходять за рамки законодавства, вони не повинні і не мають наміру поставити підприємство в ситуації, коли воно стикається із суперечливими вимогами. Проте, в країнах, де нормативна база суперечить принципам і стандартам Керівних принципів, підприємства повинні знайти засоби дотримуватися цих принципів і стандартів найповнішою мірою і таким чином, щоб вони не порушували національне законодавство.

3. Оскільки діяльність ТНК поширюється по всьому світу, міжнародне співробітництво в цій сфері має охоплювати всі країни. Уряди, підтримуючи Керівні принципи, заохочують їх дотримання корпораціями, що ведуть свою діяльність на території цих країн, одночасно беручи до уваги певні особливості кожної країни, де діють ТНК.

4. Точне визначення ТНК не потрібно для цілей Керівних принципів. Такі підприємства працюють в усіх секторах економіки. Зазвичай говориться

свою діяльність і країнам, в яких корпорації зареєстровані. Ці доходи збільшуються, коли ТНК поставляють на ринок конкурентоспроможні продукти та послуги і коли вони забезпечують особам, які вкладають капітал у цю справу, доходи, на які вони розраховують. Їх торгівля та інвестиційна діяльність сприяє ефективному використанню капіталу, технологій, людських і природних ресурсів. Вони полегшують передачу технологій між регіонами світу і розвиток технологій, що відображає місцеві умови. Через формальне навчання та навчання в процесі роботи корпорації також сприяють розвитку капіталу людських ресурсів та створюють можливості для зайнятості у приймаючих країнах.

5. Природа, масштаби та швидкість економічних змін стали причиною нових стратегічних вимог до корпорацій та їх акціонерів. ТНК мають можливість застосовувати кращу практичну політику для сталого розвитку, політику; яка б забезпечила узгодження суспільних, економічних, соціальних і екологічних інтересів. Можливості ТНК забезпечити сталий розвиток в значній мірі підвищується, коли в торгівлі та інвестиційній діяльності вони керуються принципом відкритих, конкурентних і належним чином регульованих ринків.

6. Багато ТНК довели, що повага до високих стандартів поведінки в бізнесі може збільшити зростання. Сьогоднішні конкуруючі сили є досить інтенсивними, вигляд ТНК змінюється в залежності від правової, громадської і політичної обстановки в світі. У такій ситуації, деякі корпорації можуть бути зацікавлені, можливістю діяти відповідно до більш низьких стандартів і принципів поведінки, намагаючись виграти за допомогою неналежних, антиконкурентних переваг. Така практика, здійснювана декількома ТНК може підняти питання про репутацію багатьох ТНК і викликати громадський інтерес. Багато корпорацій, реагуючи на подібний суспільний інтерес, розробляють внутрішні програми, керівництва і системи управління, які призначені для організації працюючих в корпорації громадян, для належного ведення бізнесу та керівництва персоналом. Деякі з таких програм викликали необхідність надання консультативних, аудиторських та нотаріальних послуг, що сприяє накопиченню досвіду в цих сферах.

7. Підприємства також проводили соціальний діалог з питань відповідального ведення бізнесу та працювали із зацікавленими сторонами, включно в контексті багатосторонніх ініціатив, з метою розробити керівництво щодо відповідальної ділової поведінки. Керівні принципи поділяють очікування урядів різних країн від діяльності корпорації і є відповідним пунктом організації своєї діяльності для корпорацій і для інших зацікавлених сторін. Таким чином. Керівні принципи доповнюються і уточнюються в індивідуальному порядку, щоб визначити і надалі дотримуватися принципів відповідальної поведінки в бізнесі.

8. Уряди співпрацюють один з одним і з іншими учасниками з метою посилити міжнародні правові і політичні рамки, в яких ведеться бізнес. Початок цього процесу можна віднести до роботи Міжнародної організації праці (МОП) на початку двадцятого століття. Ухвалення організацією об'єднаних націй (ООН) Загальної декларації прав людини в 1948 році було іншою знаковою подією. Цю справу було продовжено подальшим розробленням стандартів, що мають відношення до багатьох аспектів відповідальної ділової поведінки, – і

3. ОЕСД Керівні принципи для багатонаціональних підприємств: Рекомендації для відповідального ведення бізнесу у глобальному контексті (стислий виклад)

Передмова

1. Правила ОЕСР про діяльність багатонаціональних підприємств / транснаціональних корпорацій (ТНК) далі – Керівні принципи, є рекомендаціями урядів країн, в яких ТНК ведуть свою діяльність. Вони складаються з принципів і стандартів рекомендаційного характеру для відповідального ведення бізнесу відповідно до чинних законів. Керівні принципи спрямовані на забезпечення того, щоб діяльність цих підприємств була узгоджена з політикою уряду, спрямована на посилення основ взаємної довіри між корпораціями і товариствами, в яких вони ведуть свою діяльність, надання допомоги в поліпшенні іноземного інвестиційного клімату і на збільшення внеску ТНК у сталий розвиток. Керівні принципи є частиною Декларації ОЕСР "Про міжнародні інвестиції та багатонаціональні підприємства", в якій також йдеться про національний режим, про колізійні вимоги до корпорацій і про міжнародні інвестиції: прямі і портфельні.

Керівні принципи визначають принципи добровільної дії та стандарти відповідальної ділової поведінки, відповідно до діючого законодавства і є визнаними в світі стандартами. Проте, країни, що дотримуються Керівних принципів, беруть на себе обов'язкове до виконання зобов'язання їх впровадження відповідно до Постанови Ради ОЕСР стосовно Керівних принципів ОЕСР щодо багатонаціональних підприємств. До того ж, питання, охоплені Керівними принципами, можуть також бути предметом національного законодавства та міжнародних зобов'язань.

2. Міжнародний бізнес пережив глибокі структурні зміни і самі Керівні принципи були покликані відобразити ці зміни. З ростом сфери послуг і торгівлі інтелектуальною власністю, та розвитком економіки на базі Інтернет сфери послуг і технологій вийшли на міжнародний ринок. Великі корпорації досі володіють значною часткою міжнародних інвестицій, і існує тенденція до їх широкомасштабного злиття на міжнародному рівні. У той же час частка іноземних інвестицій невеликих і середніх корпорацій також зросла, і ці корпорації на сьогоднішній день відіграють зростаючу роль у міжнародному ринку. Як ТНК, так і їх філії поширили свій вплив на більш широкий діапазон ділових відносин і організаційних форм. Стратегічні союзи і більш тісні контакти з постачальниками і підрядниками приводять до стирання кордонів корпорації.

3. Швидка зміна структури ТНК також відбивається на їх діяльності в світі, що розвивається, де швидко зростає кількість прямих іноземних інвестицій. У країнах ТНК збільшили асортимент продукції, що поставляється на ринок первинної продукції, вони працюють у сфері видобувної промисловості, у сфері технологій і на ринку послуг. Поява багатонаціональних підприємств, які працюють в країнах, що розвиваються, як головних міжнародних інвесторів, стає ще одним значним явищем.

4. Діяльність ТНК, через міжнародну торгівлю та інвестиції, посилила і поглибила зв'язки, які з'єднують країни та регіони з іншими країнами світу. Ця діяльність приносить суттєві доходи країнам, в яких корпорації здійснюють

Стаття 21

Право на мирні збори.

Стаття 22

Право на свободу асоціації.

Стаття 23

Право на одруження і право заснувати сім'ю.

Стаття 24

Права дітей (статус малолітніх, національність, реєстрація і ім'я).

Стаття 25

Право брати участь у веденні державних справ, право голосувати і бути обраним і допуск до державної служби.

Стаття 26

Право на рівність перед законом і рівний захист закону.

Стаття 27

Право осіб, що належать до етнічних, релігійних та мовних меншостей, користуватися своєю культурою, сповідувати свою релігію і виконувати її обряди, а також користуватися рідною мовою.

Пакт є обов'язковим для виконання; за його виконанням слідкує Комітет з прав людини, заснований згідно зі статтею 28.

2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права

(стислий виклад)

Цей Пакт був прийнятий Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 16 грудня 1966 року і набрав чинності 23 березня 1976 року.

Пакт поширює громадянські і політичні права і свободи, перелічені у Загальній декларації прав людини.

Згідно зі Статтею 1 Пакту, країни беруть на себе зобов'язання сприяти виконанню права на самовизначення народів і поважати це право. У Пакті також визнається **право народів вільно володіти, використовувати та розпоряджатися своїми природними багатствами і ресурсами.**

Права осіб, гарантовані цим Пактом, включають:

Стаття 2

Право на ефективний засіб правового захисту у випадку порушення прав, навіть коли це порушення було вчинене особами, що діяли як особи офіційні.

Стаття 3

Рівне для чоловіків і жінок право користування всіма громадянськими і політичними правами.

Стаття 6

Право на життя, помилування чи про пом'якшення вироку.

Стаття 7

Свобода від нелюдського або принижуючого гідність поводження чи покарання.

Стаття 8

Свобода від рабства і підневільного стану.

Стаття 9

Право на свободу та особисту недоторканність і на свободу від свавільного арешту чи тримання під вартою.

Стаття 11

Свобода від позбавлення волі через борги.

Стаття 12

Право на вільне пересування.

Стаття 14

Право на рівність перед законом, право вважатися невинним, поки винність не буде доведена, і право на справедливе і публічне слухання справи безстороннім судом.

Стаття 16

Право на визнання правосуб'єктності.

Стаття 17

Право на особисте життя та його захист законом.

Стаття 18

Свобода думки, совісті і релігії.

Стаття 19

Право на свободу поглядів і вираження.

Стаття 20

Заборона пропаганди війни чи національної, расової чи релігійної ненависті.

2. Освіта повинна бути спрямована на повний розвиток людської особи і збільшення поваги до прав людини і основних свобод. Освіта повинна сприяти взаєморозумінню, терпимості і дружбі між усіма народами, расовими або релігійними групами і повинна сприяти діяльності Організації Об'єднаних Націй по підтриманню миру.

3. Батьки мають право пріоритету у виборі виду освіти для своїх малолітніх дітей.

Стаття 27

1. Кожна людина має право вільно брати участь у культурному житті суспільства, втішатися мистецтвом, брати участь у науковому прогресі і користуватися його благами.

2. Кожна людина має право на захист її моральних і матеріальних інтересів, що є результатом наукових, літературних або художніх праць, автором яких вона є.

Стаття 28

Кожна людина має право на соціальний і міжнародний порядок, при якому права і свободи, викладені в цій Декларації, можуть бути повністю здійснені.

Стаття 29

1. Кожна людина має обов'язки перед суспільством, у якому тільки й можливий вільний і повний розвиток її особи.

2. При здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві.

3. Здійснення цих прав і свобод ні в якому разі не повинно суперечити цілям і принципам Організації Об'єднаних Націй.

Стаття 30

Ніщо у цій Декларації не може бути витлумачено як надання будь-якій державі, групі осіб або окремим особам права займатися будь-якою діяльністю або вчиняти дії, спрямовані на знищення прав і свобод, викладених у цій Декларації.

Стаття 20

1. Кожна людина має право на свободу мирних зборів і асоціацій.
2. Ніхто не може бути примушений вступати до будь-якої асоціації.

Стаття 21

1. Кожна людина має право брати участь в управлінні своєю країною безпосередньо або через вільно обраних представників.
2. Кожна людина має право рівного доступу до державної служби в своїй країні.
3. Воля народу повинна бути основою влади уряду; ця воля повинна виявлятися у періодичних і нефальсифікованих виборах, які повинні провадитись при загальному і рівному виборчому праві шляхом таємного голосування або ж через інші рівнозначні форми, що забезпечують свободу голосування.

Стаття 22

Кожна людина, як член суспільства, має право на соціальне забезпечення і на здійснення необхідних для підтримання її гідності і для вільного розвитку її особи прав у економічній, соціальній і культурній галузях за допомогою національних зусиль і міжнародного співробітництва та відповідно до структури і ресурсів кожної держави.

Стаття 23

1. Кожна людина має право на працю, на вільний вибір роботи, на справедливі і сприятливі умови праці та на захист від безробіття.
2. Кожна людина, без будь-якої дискримінації, має право на рівну оплату за рівну працю.
3. Кожний працюючий має право на справедливу і задовільну винагороду, яка забезпечує гідне людині існування, її самої та її сім'ї, і яка в разі необхідності доповнюється іншими засобами соціального забезпечення.
4. Кожна людина має право створювати професійні спілки і входити до професійних спілок для захисту своїх інтересів.

Стаття 24

Кожна людина має право на відпочинок і дозвілля, включаючи право на розумне обмеження робочого дня та на оплачувану періодичну відпустку.

Стаття 25

1. Кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї, і право на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини.
2. Материнство і дитинство дають право на особливе піклування і допомогу. Всі діти, народжені у шлюбі або поза шлюбом, повинні користуватися однаковим соціальним захистом.

Стаття 26

1. Кожна людина має право на освіту. Освіта повинна бути безплатною, хоча б початкова і загальна. Початкова освіта повинна бути обов'язковою. Технічна і професійна освіта повинна бути загальнодоступною, а вища освіта повинна бути однаково доступною для всіх на основі здібностей кожного.

накладатись покарання тяжче від того, яке могло бути застосоване на час вчинення злочину.

Стаття 12

Ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, тайну його кореспонденції або на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання або таких посягань.

Стаття 13

1. Кожна людина має право вільно пересуватися і обирати собі місце проживання у межах кожної держави.

2. Кожна людина має право покинути будь-яку країну, включаючи й свою власну, і повертатися у свою країну.

Стаття 14

Кожна людина має право шукати притулку від переслідувань в інших країнах і користуватися цим притулком.

Це право не може бути використане в разі переслідування, яке в дійсності ґрунтується на вчиненні неполітичного злочину, або діяння, що суперечить цілям і принципам Організації Об'єднаних Націй.

Стаття 15

1. Кожна людина має право на громадянство.

2. Ніхто не може бути безпідставно позбавлений громадянства або права змінити своє громадянство.

Стаття 16

1. Чоловіки і жінки, які досягли повноліття, мають право без будь-яких обмежень за ознакою раси, національності або релігії одружуватися і засновувати сім'ю. Вони користуються однаковими правами щодо одруження під час шлюбу та під час його розірвання.

2. Шлюб може укладатися тільки при вільній і повній згоді сторін, що одружуються.

3. Сім'я є природним і основним осередком суспільства і має право на захист з боку суспільства та держави.

Стаття 17

1. Кожна людина має право володіти майном як одноособово, так і разом з іншими.

2. Ніхто не може бути безпідставно позбавлений свого майна.

Стаття 18

Кожна людина має право на свободу думки, совісті і релігії; це право включає свободу змінювати свою релігію або переконання і свободу сповідувати свою релігію або переконання як одноособово, так і разом з іншими, прилюдним або приватним порядком в ученні, богослужінні і виконанні релігійних та ритуальних обрядів.

Стаття 19

Кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів.

Стаття 2

Кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, проголошені цією Декларацією, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища.

Крім того, не повинно проводитися ніякого розрізнення на основі політичного, правового або міжнародного статусу країни або території, до якої людина належить, незалежно від того, чи є ця територія незалежною, підопічною, несамоврядованою або як-небудь інакше обмеженою у своєму суверенітеті.

Стаття 3

Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність.

Стаття 4

Ніхто не повинен бути в рабстві або у підневільному стані; рабство і работоргівля забороняються в усіх їх видах.

Стаття 5

Ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання.

Стаття 6

Кожна людина, де б вона не перебувала, має право на визнання її правосуб'єктності.

Стаття 7

Всі люди рівні перед законом і мають право, без будь-якої різниці, на рівний їх захист законом. Усі люди мають право на рівний захист від якої б то не було дискримінації, що порушує цю Декларацію, і від якого б то не було підбурювання до такої дискримінації.

Стаття 8

Кожна людина має право на ефективне поновлення у правах компетентними національними судами в разі порушення її основних прав, наданих їй конституцією або законом.

Стаття 9

Ніхто не може зазнавати безпідставного арешту, затримання або вигнання.

Стаття 10

Кожна людина, для визначення її прав і обов'язків і для встановлення обгрунтованості пред'явленого їй кримінального обвинувачення, має право, на основі повної рівності, на те, щоб її справа була розглянута прилюдно і з додержанням усіх вимог справедливості незалежним і безстороннім судом.

Стаття 11

1. Кожна людина, обвинувачена у вчиненні злочину, має право вважатися невинною доти, поки їй винність не буде встановлена в законному порядку шляхом прилюдного судового розгляду, при якому їй забезпечують усі можливості для захисту.

2. Ніхто не може бути засуджений за злочин на підставі вчинення будь-якого діяння або за бездіяльність, які під час їх вчинення не становили злочину за національними законами або за міжнародним правом. Не може також

10. Хрестоматійні матеріали з дисципліни «Етика соціокультурної діяльності»

Загальна декларація прав людини (витяг)

Генеральна Асамблея ООН 10 грудня 1948 року прийняла і проголосила Загальну декларацію прав людини.

Преамбула

Беручи до уваги, що визнання гідності, яка властива всім членам людської сім'ї, і рівних та невід'ємних їх прав є основою свободи, справедливості та загального миру; і

беручи до уваги, що зневажання і нехтування правами людини призвели до варварських актів, які обурюють совість людства, і що створення такого світу, в якому люди будуть мати свободу слова і переконань і будуть вільні від страху і нужди, проголошено як високе прагнення людей; і

беручи до уваги, що необхідно, щоб права людини охоронялися силою закону з метою забезпечення того, щоб людина не була змушена вдаватися як до останнього засобу до повстання проти тиранії і гноблення; і

беручи до уваги, що необхідно сприяти розвиткові дружніх відносин між народами; і

беручи до уваги, що народи Об'єднаних Націй підтвердили в Статуті (995_010) свою віру в основні права людини, в гідність і цінність людської особи і в рівноправність чоловіків і жінок та вирішили сприяти соціальному прогресові і поліпшенню умов життя при більшій свободі; і

беручи до уваги, що держави-члени зобов'язались сприяти у співробітництві з Організацією Об'єднаних Націй загальній повазі і додержанню прав людини і основних свобод; і

беручи до уваги, що загальне розуміння характеру цих прав і свобод має величезне значення для повного виконання цього зобов'язання;

Генеральна Асамблея

проголошує цю

Загальну декларацію прав людини як завдання, до виконання якого повинні прагнути всі народи і всі держави з тим, щоб кожна людина і кожний орган суспільства, завжди маючи на увазі цю Декларацію, прагнули шляхом освіти сприяти поважанню цих прав і свобод і забезпеченню, шляхом національних і міжнародних прогресивних заходів, загального і ефективного визнання і здійснення їх як серед народів держав-членів Організації, так і серед народів територій, що перебувають під їх юрисдикцією.

Стаття 1

Всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні діяти у відношенні один до одного в дусі братерства.

Теологія (грец. theologia, від theos — бог і logos — слово, вчення) — сукупність релігійних доктрин про сутність і діяння Бога, що ґрунтуються на текстах, які вважаються божественним одкровенням.

Томізм (лат. Thomas — Фома) — напрям у схоластичній філософії й теології католицизму, для якого характерне прагнення поєднати християнське вчення з акцентованою увагою до прав розуму і здорового глузду.

Тотемізм (англ. totemism) — віра у спорідненість груп людей (роду, племені) з конкретними видами тварин, рослин, явищами природи.

Фаталізм (лат. fatalis — наперед визначений долею) — визнання панування над суспільством і людиною невідворотних сил, які наперед визначають їх долю.

Фетишизм (португ. fetiso — амулет) — віра в існування надприродних властивостей матеріальних об'єктів.

Фройдизм — сукупність шкіл, представники яких витлумачували різноманітні процеси і явища, що стосуються людини і суспільства, на основі психоаналізу.

Футурологія (лат. futurum — майбутнє і грец. logos — слово, вчення) — наука про майбутнє людства.

Чесноти (доброчесності) — окремі позитивні моральні якості людей; загальна моральна характеристика особистості.

Честь — особливе моральне ставлення людини до себе, що виявляється в усвідомленні свого соціального статусу, роду діяльності й моральних заслуг, і відповідне ставлення до неї суспільства, яке рахується з її репутацією.

Щастя — стан найвищого внутрішнього вдоволення людини умовами свого буття, повнотою і осмисленістю життя, реалізацією свого людського призначення.

Юридична (лат. juridicus — судовий) етика — різновид теорії професійної моралі, в якому принципи й категорії загальної і професійної етики застосовуються для аналізу моралі, що діє чи повинна діяти в юридичній сфері.

Психоаналіз — авангардна теорія, зосереджена на дослідженні психічного несвідомого (несвідомих психічних процесів і мотивацій).

Редукціонізм (лат. *reductio* — повернення, відновлення) **в етиці** — зведення вищого (моральних стосунків між людьми) до нижчого (поведінки тварин).

Рефлексія (лат. *reflexio* — вигин, відображення) — осмислення людиною власних дій та їх закономірностей, самопізнання, що розкриває духовний світ людини; у психології — самоаналіз, роздуми людини (часом надмірні) про власний душевний стан.

Самовладання — один із виявів самоконтролю, що полягає у здатності людини, контролюючи свої почуття, спрямовувати діяльність на розв'язання свідомо поставлених моральних завдань.

Свобода — здатність людини діяти відповідно до своїх інтересів і цілей, враховуючи знання законів об'єктивної необхідності.

Скептицизм (грец. *skeptikos* — недовірливий) — античне філософське вчення, яке заперечувало можливість достовірного знання і раціональне обґрунтування норм поведінки.

Смисл (сене) життя — морально-світоглядне уявлення людини, за яким вона зіставляє себе і свої вчинки з найвищими цінностями, ідеалом, виправдовується перед собою та іншими.

Совість (сумління) — вияв моральної самосвідомості особистості, її здатність здійснювати моральний самоконтроль, самостійно формулювати для себе моральні обов'язки, вимагати від себе їх виконання і здійснювати оцінку своїх вчинків.

Сорорат (лат. *soror* — сестра) — звичай епохи родового ладу, згідно з яким чоловік брав шлюб одночасно чи послідовно з кількома рідними чи двоюрідними сестрами. Пережитком цього звичаю є одруження вдівця з молодшою сестрою померлої дружини (в Індії, деяких країнах Африки тощо).

Софізм (грец. *sophisma* — судження, придумане хитро, розумно) — міркування, що здається правильним, проте в ньому навмисно допущена логічна помилка для надання видимості істинності хибному твердженню.

Справедливість — загальне співвідношення цінностей, благ між собою і конкретний розподіл їх між індивідами, належний порядок людського співжиття, який відповідає уявленням про сутність людини і її невід'ємні права.

Стоїцизм (грец. *sto* — портик (галерея з колонами в Афінах, де Зенон, засновник Стої, навчав філософії)) — філософське вчення, згідно з яким світ-космос перебуває в нескінченній пустоті, будучи живим сферичним тілом, розумною істотою, що організовує всі свої частини в доцільно упорядковане ціле.

Судова етика — галузь юридичної етики, яка досліджує комплекс моральних заборон і дозволів, зумовлених специфікою розгляду і вирішення в судових засіданнях кримінальних, цивільних, адміністративних справ.

Тальйон (лат. *talio* — помста, що досягається завдаванням однакової шкоди) — первісний звичай, який регулював відносини між кровнородинними колективами і зобов'язував родичів при здійсненні помсти керуватися нормами простої рівності.

Моральний мотив (лат. moveo — приводити в рух, штовхати) — внутрішня, суб'єктивно-особистісна спонука до дії, зацікавленість в її реалізації і орієнтація на моральні чинники.

Моральний намір — рішення людини зробити відповідну моральну дію і досягти очікуваного результату.

Моральний самоконтроль — сутність і механізм самостійного регулювання особистістю своєї поведінки, її мотивів і спонук.

Моральний сором — збентеження, ніяковіння за недостойну поведінку.

Моральні відносини — ціннісні смислові аспекти всіх суспільних відносин, орієнтовані на найвищі вселюдські цінності.

Моральність — реальна поведінка людей і відповідна діяльність.

Нірвана (санскр. — заспокоєння, згасання) — найвище блаженство.

Неопозитивізм — сучасний філософський напрям, у центрі уваги якого перебувають породжені розвитком сучасної науки актуальні філософсько-методологічні проблеми: роль знаково-символічних засобів наукового мислення; відношення теоретичного апарату й емпіричного базису науки; природа і функції математизації і формалізації знання тощо.

Оптимізм (лат. optimus — найкращий) — світосприйняття, пройняте життєрадісністю, вірою у майбутнє.

Паралогізм (грец. paralogismos — хибний умовивід) — ненавмисно неправильно побудоване міркування.

Патерналізм (лат. paternus — батьківський) — система моральних норм, яка передбачає покровительство, опікунство і відповідні очікування щодо поведінки людей різних соціальних станів.

Песимізм (лат. pessimus — найгірший) — пройняте зневірою, відчаєм світовідчуття; погляд, згідно з яким у світі переважає зло, а тому людина приречена на страждання нині і в майбутньому.

Плацебо (лат. placebo — поправлюсь) — лікарська форма, що містить нейтральні речовини і застосовується для вивчення ролі навіювання в лікувальному ефекті конкретних ліків або для контролю при дослідженні ефективності нових лікарських препаратів тощо.

Прагматизм (лат. pragma — справа, дія) — філософська течія, яка, ігноруючи об'єктивну основу понять, ідей, теорій, норм, оцінює їх, беручи до уваги лише їх практичну ефективність.

Презумпція (лат. praesumptio, від praesumo — передбачаю, вгадую) **невинуватості** — демократичний правовий принцип судочинства, згідно з яким підозрювана чи обвинувачувана у вчиненні злочину особа вважається невинуватою доти, доки її винність не доведена у передбаченому законом порядку.

Принцип (лат. principium — начало, основа) — основа певної сукупності (чи усіх) фактів або певної (чи будь-якої) системи знань.

Прогрес (лат. progressus — рух уперед, успіх) **моралі** — процес становлення людського в людині, формування гуманістичних стосунків між людьми.

Провіденціалізм (лат. providentia — передбачення, провидіння) — розуміння причин суспільних подій як вияву волі Бога.

Професійна етика — вчення про професійну мораль.

Мова моралі — засіб передавання людьми своєї моральної позиції, вираженої в оцінно-нормативних висловлюваннях, які мають недискурсивний, тобто інтуїтивний характер.

Модальність (лат. *modus* — міра, спосіб) — характеристика або оцінка висловлювання, що відповідає тій чи іншій точці зору; певний спосіб ставлення людини до власного висловлювання.

Моїзм — філософське вчення, яке проповідувало загальну любов як неодмінну умову подолання суперечностей між людьми.

Мораль (лат. *moralis* — моральний, від *mos (moris)* — звичай, воля, закон, властивість) — система поглядів, уявлень, норм, оцінок, що регулюють поведінку людей; одна з форм суспільної свідомості.

Моральна вимога — найпростіший елемент моральних відносин індивідів, які підпорядковуються різним формам повинності.

Моральна відповідальність — характеристика особистості з точки зору виконання нею моральних вимог.

Моральна діяльність — особлива сфера діяльності, що має предметно-змістову визначеність і специфіку, подібно до виробничої, наукової, художньої.

Моральна норма — однаковою мірою адресоване всім людям повеління, яке слід неухильно виконувати за будь-якої ситуації; вияв моралі як форми суспільної свідомості.

Моральна практика — сфера індивідуально-масових виявів поведінки, стосунків, діяльності, орієнтованих на найвищі, універсальні вселюдські цінності.

Моральна самооцінка — результат морального оцінювання людиною своїх вчинків, їх мотивів і моральних якостей.

Моральна свідомість — вираження ідеального належного, на яке слід орієнтуватись.

Моральна спонука — чуттєва форма, в якій виявляються мотив і намір до здійснення відповідного вчинку.

Моральна справедливість — співвідношення кількох явищ з точки зору розподілу блага і зла між людьми.

Моральна якість — відносно стійкі ознаки поведінки людини, які виявляються в однотипних вчинках, що відповідають критеріям добра (чесноти, доброчесності) чи суперечать їм (моральні вади, пороки).

Моральне правило — імперативне положення, яким керуються у співжитті, праці, поведінці.

Моральний вибір — акт моральної діяльності, який полягає в тому, що людина, виявляючи свою суверенність, самовизначається стосовно системи цінностей і способів їх реалізації в лінії поведінки чи окремих вчинків.

Моральний вчинок — добровільна дія, що об'єктивно відповідає моральній вимозі.

Моральний ідеал (франц. *ideal*, від грец. *idea* — ідея) — найдосконаліший, безумовний, універсальний зразок високоморальної особистості, яка володіє всіма відомими доброчесностями, кожна з яких максимально досконала.

Моральний кодекс (лат. *codex* — книга) — звод моральних норм і правил, які необхідно виконувати.

Ідеалізм — напрям у філософії, який визнає первинність ідеї, духу.

Ініціація (посвячення) — передання племінних норм життя поколінню, що досягло повноліття.

Інтеріоризація (лат. interior — внутрішній) — формування внутрішніх структур людської психіки через засвоєння зовнішньої соціальної поведінки.

Каяття — зумовлений роботою совісті акт глибокого перегляду особистістю засад власної поведінки й свідомості.

Клінічна (грец. klinike — догляд за лежачим хворим) **смерть** — стан організму людини, за якого в неї відсутні видимі ознаки життя (серцебиття, дихання) і згасають функції центральної нервової системи, але зберігаються обмінні процеси.

Конформізм (лат. conformis — подібний, відповідний) — пасивне, пристосовницьке прийняття готових стандартів поведінки, безапеляційне визнання існуючих порядків, норм і правил, безумовне схиляння перед авторитетами.

Конфуціанство (кит. — школа вчених-книжників) — етико-політичне вчення, в якому центральне місце посідали питання моральної природи людини, життя сім'ї й управління державою.

Кордоцентризм (грец. kardia — серце) — властиве ментальній свідомості українців прагнення пов'язати ентузіастичні настанови людини з її чуттєвою сферою, охопити в обмеженому безмежне, відносному — абсолютне.

Легізм (лат. legis — закон) — давньокитайське етико-політичне вчення, згідно з яким управління людиною, суспільством і державою необхідно здійснювати на основі суворих законів, а не норм моралі.

Локаята (санскр. лока — спрямований тільки на цей світ) — давньоіндійська система матеріалізму, що пояснювала світ взаємодією чотирьох елементів (землі, води, вогню і повітря), проголошувала матеріальний світ єдиною реальністю, а метою людського існування — насолоди.

Магія (грец. mageia — ворожба) — сукупність уявлень та обрядів, заснованих на вірі у можливість впливу на навколишній світ через надприродне (фетишів, духів) завдяки чаклунським діям.

Матеріалізм (лат. materialis — речовинний) — напрям у філософії, який виходить з того, що буття є первинним, а свідомість, мислення — вторинним, похідним, що світ є матеріальним і пізнаваним.

Матерія — об'єктивна реальність, яка існує незалежно від свідомості.

Метаетика (грец. meta — після, через і ethos — звичай) — наука про об'єктивні підстави існування різних моральних і етичних систем.

Мілицейська (поліцейська) деонтологія (грец. deon (deontos) — потрібне, необхідне і logos — слово, вчення) — розділ етики, що розглядає проблему обов'язку працівників органів внутрішніх справ, сферу моральних вимог до них.

Міф (грец. mythos — розповідь, переказ) — наївно-символічне уявлення людей про світ.

Мова етики — дискурсивний (логічний, розсудковий) засіб інтерпретації мови моралі, завдяки якому у процесі з'ясування змісту термінів і висловлювань моралі відбувається осягнення природи, сутності і проявів моралі.

мандрувати, набуваючи нових існувань, і лише звільнившись від матерії шляхом правильного пізнання й аскетизму, досягає спасіння.

Добро — найвища, абсолютна вселюдська цінність, причетність до якої наповнює життя людини сенсом, воно стає самоцінним, а не служить засобом для досягнення інших цілей; уявлення про добро перебуває в органічному взаємозв'язку з ідеалом суспільства і особистості.

Евдемонізм (грец. eudaimonia — блаженство) — спосіб обґрунтування моралі, тлумачення її природи і призначення, за якого досягнення щастя вважається головною метою життя і основою моральних вчинків.

Евтаназія (грец. en — благий, добрий і thanatos — смерть) — приведення безнадійно хворого до смерті.

Евтимія — благий стан душі, який не зводиться лише до задоволення, хоч і містить його.

Екзистенціалізм (лат. existentia — існування) — суб'єктивістське вчення, основним завданням якого є встановлення змісту людського існування, безпосередньо даного індивіду як його переживання свого «буття-у-світі», через яке відкривається буття світу.

Екологічна (грец. oikos — оселя, середовище і logos — слово, вчення) **етика** — галузь етичних знань, предметом якої є моральне ставлення людини до живої і неживої природи.

Емпатія (грец. empatheia — співпереживання) — позараціональне пізнання людиною внутрішнього духовного світу інших людей, що ґрунтується на співпереживанні.

Есхатологія (грец. eschatos — останній, крайній і logos — слово, вчення) — релігійне вчення про кінцеву долю світу і людини.

Етика (лат. ethika, від грец. ethos — звичай) — філософська наука, яка досліджує природу, сутність, виникнення, розвиток, структуру, функції моралі, її прояви у різноманітних сферах діяльності.

Етика бізнесу — складова етики ділових відносин, яка досліджує особливості функціонування і розвитку моралі у сфері підприємницької, комерційної діяльності і формулює для цієї сфери відповідні рекомендації.

Етика медпрацівників — галузь етичної науки, яка досліджує об'єктивні основи, сутність, специфіку, структуру й основні функції моралі працівників медичної сфери діяльності.

Етична освіта — процес інтеріоризації людиною етичної теорії в особистісні знання і переконання.

Євгеніка (грец. eugenes — породистий) — наука, що вивчає, розробляє шляхи і методи активного впливу на еволюцію людства, вдосконалення його природи.

Йога (санскр. — зв'язок, з'єднання, зосередження, зусилля) — вчення і метод управління психікою і фізіологією людини, що має на меті досягнення стану «звільнення» свідомості від зовнішніх впливів, неспокою, страждань і досягнення нірвани, «блаженства самопізнання».

Заповідь — повеління, що належить авторитетній особі або приписується їй.

Звичай — вид суспільної дисципліни, яка історично (і стихійно) склалася і поширилася в суспільстві чи колективі; загальний, звичний стиль дій і вчинків, якого повинні дотримуватися індивіди, групи, суспільство загалом.

9. Глосарій

Альтруїзм (лат. *alter* — інший) — моральний принцип, що проголошує співчуття до інших людей, безкорисне служіння їм і готовність до самозречення в ім'я їх блага і щастя.

Анімізм (лат. *anima* — душа, дух) — віра в існування духів, одухотвореність предметів, у наявність душі у людей, рослин, тварин.

Антропоморфізм (грец. *anthropos* — людина і *morphe* — форма) — наділення людськими якостями явищ природи, предметів, тварин.

Аскетизм (грец. *asketes* — навчений, борець) — зречення радощів життя, відлюдництво, умертвління плоті задля досягнення моральної досконалості.

Біологічна (істинна) смерть — незворотне припинення фізіологічних процесів у клітинах і тканинах організму.

Благо — все, що має для людини позитивне значення.

Вегетаріанство (пізньолат. *vegetarius* — рослинний) — вчення і спосіб життя, які не допускають вживання в їжу м'яса тварин.

Веди (санскр. — священне знання) — найдавніша пам'ятка індійської літератури, сукупна назва пісень, урочистих гімнів, жертвоних заклинань, приписів, правил, богословських навчань, есхатологічних міркувань.

Вівісекція (лат. *vivus* — живий і *sectio* — розтин) — операції на живих тваринах з метою вивчення функцій організму, дії на нього різних речовин, розроблення методів лікування тощо.

Гедонізм (грец. *hedone* — насолода) — спосіб обґрунтування моралі, тлумачення її природи і призначення, який зводить зміст моральних вимог до однієї мети — одержання насолоди.

Герменевтика (грец. *hermeneutikos* — пояснюю) — теорія, мистецтво інтерпретації змісту основних моральних понять, суджень, відповідного тексту загалом.

Гетерономна (грец. *heteros* — інший і *nomos* — закон) **етика** — етика, що ґрунтується не на власних принципах, а на запозичених з інших наук.

Гідність — особливе моральне ставлення людини до себе, що виявляється в усвідомленні своєї самоцінності й моральної рівності з іншими людьми; ставлення до людини інших людей, в якому визнається її безумовна цінність.

Гуманізм (лат. *humanus* — людський) — принцип етики, що став і принципом моралі, основою якого є переконання в безмежних можливостях, здатності до вдосконалення людини, вимога свободи і захисту її гідності, визнання права людини на щастя, проголошення задоволення її потреб та інтересів кінцевою метою суспільства.

Даосизм (кит. — школа дао) — філософське вчення Давнього Китаю про всезагальний і невидимий закон всього існуючого — дао, якому підпорядковуються природа, суспільство, поведінка і мислення індивідів.

Дихотомія (грец. *dichotomia*, від *dicha* — на дві частини і *tome* — переріз) — поділ вихідного поняття на два суперечні видові поняття.

Джайнізм — релігійно-філософське вчення, згідно з яким до тих пір, поки душа «засмічена» тонкою матерією, вона, за законами карми, повинна постійно

84. Питерс, Томас Дж. Человек-бренд: 50 верных способов превратиться из рядового сотрудника в бренд оригинальности, преданности и инициативности! – Москва- Санкт-Петербург-Киев, 2006. – 240 с.
85. Пол Экман, Уоллес Фризен. Узнай лжеца по выражению лица. Книга-тренажер. – Спб.: Питер, 2010. – 272 с.
86. Почепцов Г. Имиджелогия. – М.: Рефл-бук. Ваклер, 2006. – 576 с.
87. Психологія управління в бізнесі: Навч. посібник для підготовки бакалаврів всіх форм навчання / Е. Ф. Іпатов, К. М. Лемківський, В.В. Павловський. – Харків – Київ, НМЦВО, 2003. – 320 с.
88. Скирда Т.І. , Статінова Н. П. Етика та психологія ділового спілкування. Конспект лекція. Ч. 1 і 2. – К.
89. Соловьев Э. Я. Современный этикет. Деловой протокол.- М.: «Ось-89», 2006. – 208 с.
90. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні: розуміння та впровадження. – К: 2005.- 48 с.
91. Стоян Т. А. Діловий етикет: моральні цінності і культура поведінки бізнесмена: Навчальний посібник. К.: «Центр навчальної літератури», 2004. – 232 с.
92. Тарасенко І. О. Сталий розвиток підприємств легкої промисловості: теорія, методологія, практика: Монографія. – К.: КНУТД, 2010. – 390 с.
93. Управление персоналом и профессиональная этика. Компьютерный учебный курс для системы дистанционного обучения. Версия 1.0 \ С. С. Ишин. – Спб, 2001. – 113 с.
94. Устойчивое развитие: теория, методология, практика: учебник. Под ред.. Мельника Л. Г. – Сумы: Университетская книга, 2009. – 1216 с.
95. Уткин Э. А. Этика бизнеса. Учебник.– М.: ТЕИС, 2003. – 271 с.
96. Фукуяма Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию:[пер. С англ.]/Френсис Фукуяма. – М.:АСТ:АСТ Москва:Хранитель, 2006. – 730 с.
97. Хакер Стивен. От доверительных отношений к устойчивому бизнесу. – М.: РИА «Стандарты и качество», 2009. – 142 с.
98. Хміль Ф.І. Ділове спілкування. Навчальний посібник. – К.:Академвидав, 2004. – 278 с.
99. Чайка Г. Л. Культура ділового спілкування менеджера: Навч. посіб. – К.: Знання, 2005, - 442 с.
100. Шеломенцев В. М. Етикет і сучасна культура спілкування. – Вид. 2- е. К.: Лібра, 2003. – 416 с.
101. Шепель В. М. Имиджелогия. Секреты личного обаяния. – Ростов-на-Дону.: Феникс, 2005. – 472 с.

65. Ковалев В. В. Бизнес и законы природы. Лекции о том, как жить и работать в гармонии с миром. – Харьков.: ЧП «Клуб «Гармонія», 2001. – 239 с.
66. Корпоративная этика: Учебное пособие/Авт.- сост. И.Н. Кузнецов. – М.: Издательство деловой и учебной литературы, 2003. – 480 с.
67. Корпоративна соціальна відповідальність: Програма навчальної дисципліни для студентів галузей знань «Економіка та підприємництво», «Менеджмент та адміністрування» ОКР «Бакалавр»/ Н. М, Ушакова, І. В. Іванова, В.С. Банцер, Д. О. Баюра, Л. І. Грачева, О. Б. Денис, О.О. Заярна, А.Я. Кузнецова, Д. В., Кулібаба, Н.З. Мачуга, О. М., Петроє, І. М. Репіна, М. А. Саприкіна, Н. А. Супрун, Ю.О. Щербініна. – К., 2010.
68. Корпоративна соціальна відповідальність: підручник/ О. Гирик, О.Денис, О. Дубовик, І. Жеребило, А. Зінченко, Н. Реверчук, М. Саприкіна, Р. Семів, З. Скринник, К. Телюк; за заг.ред. д-ра екон.наук, проф. Т.С. Смовженко, д-ра екон.наук, проф.А.Я. Кузнецової. – К.: УБС НБУ, 2009. – 258 с.
69. Кубрак О. В. Этика делового та повсякденного спілкування. Навчальний посібник. – Суми.: «Університетська книга»; К.: «Княгиня Ольга», 2005. – 222 с.
70. Куліш А. Соціальна відповідальність бізнесу в банківській сфері у запитаннях і відповідях.-К: 2007.- 80 с.
71. Котлер Ф., Н.Лі. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства / Пер. з англ. С. Яринич. – К.: Стандарт, 2005. – 302 с.
72. Лазоренко О. «Корпоративна соціальна відповідальність в Україні: експертна думка: зб. статей та рекомендацій» /— К. : Стилос, 2007.
73. Лазоренко О., Колишко Р., та ін. Посібник із КСВ. «Базова інформація з корпоративної соціальної відповідальності» / - К.: Видавництво "Енергія", 2008
74. Литвинцева Н. А. Психологический автопортрет. – М.: АОЗТ «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1997. – 304 с.
75. Литвинцева Н.А. Психологические тесты для деловых людей.- М.: АО Бизнес-школа, 1994.
76. Лозниця В.С. Психологія менеджменту: Навч. посібник. – К.: ТОВ «Екс об», 2000. – 512 с.
77. Моральний вимір економіки: соціальна відповідальність бізнесу та економічна ефективність. За ред.. Хоружого Г. Ф. – К.: УБС НБУ, 2009. – 255 с.
78. Палкін В. А. Етикет підприємницької діяльності. – К., 59 с.
79. Палеха Ю. І. Іміджологія. – К.: Видавництво Європейського університету, 2005. – 323 с.
80. Петроє О.М. Соціальний діалог як інструмент формування корпоративної політики сучасних підприємств в Україні: [навч. посіб.]/ Ольга Михайлівна Петроє. –К.: Центр учбової літератури, 2008. – 60 с.
81. Петроє О.М. Соціальний діалог як інструмент формування корпоративної соціальної політики: [монографія] / Ольга Михайлівна Петроє. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 152 с.
82. Петрунин Ю. Ю., Борисов В.К. Этика бизнеса: Учебное пособие. – М.: Дело, 2000. – 280 с.
83. Пиз Аллан Язык телодвижений. – Спб.: «Издательский дом Гутенберг», 2000. – 185 с.

41. Закон України "Про благодійництво та благодійні організації" від 19 вересня 1997 р. //http://www.rada.gov.ua
42. Закон України «Про захист прав споживачів» //http://www.rada.gov.ua
43. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» //http://www.rada.gov.ua
44. Про розвиток соціального діалогу в Україні: Указ Президента України від 29.12.2005 № 1871. //http://www.rada.gov.ua
45. SA 8000. Соціальна відповідальність бізнесу.
46. ohsas 18001:2007. Система стандартів професійної безпеки. Загальні вимоги з менеджменту, професійної безпеки і здоров'я організації.

Базова література

47. Асаул А. Н. Культура организации – ресурс для развития бизнеса. – Спб.: Гуманистика, 2007. – 216 с.
48. Афанасьев И. Діловий етикет. Етика ділового спілкування. К.: «Альтерпрес», 2006. – 368 с.
49. Баранівський В. Ф. Етика бізнесу. – К.: Лицар, 2009. – 182 с.
50. Бандурка А.М., Бочарова С. П., Землянська Е.В. Психология управления. – Харьков: ООО «Фортуна – пресс», 1998. -464 с.
51. Благов Ю.Е. «Генезис концепции корпоративной социальной ответственности» // Вестник Санкт-Петербургского университета. – 2006. - Сер. 8, вып.2.
52. Благов Ю.Е. «Концепция корпоративной ответственности и стратегическое управление» // Российский журнал менеджмента. – 2004. – Т. 4, № 3. С. 17-34.
53. Благов Ю.Е. «Корпорация как моральный агент» // Российский журнал менеджмента. – 2006. - № 4. С. 93-98.
54. Вудкок М., Фрэнсис Д. Раскрепощенный менеджер. Для руководителя – практика: Пер. с англ. – М. : Дело, 1991. – 320 с.
55. Гах Й. М. Етика ділового спілкування. К.: Центр навчальної літератури, 2005, -160 с.
56. Герет Томас М., Клоноскі Річард Дж. Етика бізнесу / Пер. з англ. О. Ватаманюк. – К.: Основи, 1999. -214 с.
57. Грیشнова О.А. «Людський розвиток»: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2006.
58. Джордж Р.Т. «Деловая этика» / Пер. с англ. Р.И. Стопера. – СПб., “Экономическая школа”, М., Издат. группа “Прогресс”, 2001. Т.1.
59. Данчева О.В., Швалб Ю.М. Практична психологія в економіці та бізнесі – К.: Лібра, 1999. -270 с.
60. Етика ділового спілкування: Курс лекцій / Т. К. Чмут, Г.Л. Чайка, М.П. Лукашевич, І. Б. Осетинська. – 2-ге вид., стереотип. К.: МАУП, 2003. -208 с.
61. Житнюк И В. Этика менеджмента. – Симферополь: Таврида, 1997, 72с.
62. Зубенко Л. Г., Немцов В. Д. Культура ділового спілкування. Навчальний посібник. – К.: «Екс об», 2004. – 200 с.
63. Карнегі Д. Як виробляти в собі впевненість і впливати на людей, виступаючи прилюдно. – Х.: Промінь, 2007. – 560 с.
64. Кибанов А. Я., Захаров Д. К., Коновалова В. Г. Этика деловых отношений: Учебник. – М.: ИНФРА-М, 2006. – 368 с.

- Международное бюро труда, 2001 // <http://www.ilo.org/public/english/employment/multi/download/russian.pdf>
20. Керівні принципи ОЕСР для багатонаціональних підприємств// http://www.oecd.org/department/0,2688,en_2649_34889_1_1_1_1_1,00.html -
- 21 Європейська соціальна хартія (переглянута)// ВВР.- 2006. - N 43. - Ст.418
22. Глобальна ініціатива щодо звітності (Global Reporting Initiative, GRI, 2000)
23. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії України 28 черв. 1996 р. – К.: Преса України, 1997. – 80 с.
24. Кодекс законів про працю України // <http://www.rada.gov.ua>
25. Закон України „Про зайнятість населення” // Відомості Верховної Ради. – 1991. – N 14. – Ст. 170.
26. Закон України „Про колективні договори і угоди” // Відомості Верховної Ради. – 1993. – N 36. – Ст. 361.
27. Закон України „Про професійні спілки України, їх права та гарантії діяльності” // Відомості Верховної Ради. – 1999. – N 45. – Ст. 397.
28. Закон України „Про організації роботодавців” // Відомості Верховної Ради. – 2001. – N 32. – Ст. 171.
29. Закон України „Про оплату праці” // Відомості Верховної Ради. – 1995. – N 17. – Ст. 121.
30. Закон України „Про охорону праці” // Відомості Верховної Ради. – 1992. – N 49. – Ст. 668.
31. Закон України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування” // Уряд. кур’єр. – 2003. – № 150.
32. Закон України “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття” // Людина і праця. – 2000. – № 7. – С. 3–31.
33. Закон України “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності” // Відомості Верховної Ради. – 1999. – № 23. – Ст. 121.
34. Закон України “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування у зв’язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням” від // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 23. – Ст. 121.
35. Закон України “Про недержавне пенсійне забезпечення” // Уряд. кур’єр. – 2003. – № 169.
36. Закон України «Про екологічний аудит» від 24 червня 2004 року N 1862-IV вихідні дані?
37. Закон України «Про якість та безпеку харчових продуктів та продовольчої сировини»;
38. Положення „Про Національну тристоронню соціально-економічну раду” / Затверджене Указом Президента України від 29.12.2005 №1871 // <http://www.rada.gov.ua>
39. Кодекс поведінки державних службовців № 5585 від 02.06.2004р. вихідні дані?
40. Концепція подолання корупції в Україні “На шляху до доброчесності”: Затв. Указом Президента України від 11 вересня 2006 р. № 742/2006 // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 37. – Ст. 2540.

8. Рекомендована література

Нормативні акти та документи

1. Глобальний договір ООН (UN Global Compact, 2000) www.globalcompact.org.ua;
2. Загальна декларація прав людини: Прийнята і проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року // Офіційний вісник України від 15.12.2008 - 2008 р.- № 93. -С. 89. -Ст. 3103. http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015
3. ДСТУ ISO 9001:2009 (ISO 9001:2008) Системи управління якістю. Вимоги. Національний стандарт України.
4. ДСТУ ISO 14001:2004. Системи керування навколишнім середовищем. Вимоги і керівництво з використання.
5. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
6. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права// <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
7. Декларація соціального прогреса і розвитку. Провозглашена резолюцією Генеральної Ассамблеї от 11 декабря 1969 года // <http://www.un.org/russian/document/declarat/socdev.h>
8. Декларація про права на розвиток, прийнятій ГА ООН в грудні 1986 року // <http://www.un.org/russian/document/gadocs/convres/r41-128.pdf>.
9. Міжнародна організація праці: Конвенції та рекомендації, ухвалені міжнародною організацією праці. – Женева: МБП, 1999. – У 2-х т. – 2242 с.
10. Конвенція МОП № 87 «Про свободу асоціації та захист права на організацію», 1948 // <http://zakon.rada.gov.ua>
11. Конвенція МОП № 98 «Про право на організацію і на ведення колективних переговорів», 1949 // <http://zakon1.rada.gov.ua>
12. Конвенція МОП № 29 «Про примусову працю»), 1930 // <http://zakon1.rada.gov.ua>
13. Конвенція МОП № 105 «Скасування примусової праці»), 1957// <http://zakon1.rada.gov.ua>
14. Конвенція МОП № 138 «Про мінімальний вік для прийому на роботу», 1973 // <http://zakon1.rada.gov.ua>
15. Конвенція МОП № 182 «Про найгірші форми дитячої праці»), 1999 // <http://zakon1.rada.gov.ua>
16. Конвенція МОП № 100 «Про рівну винагороду», 1951 // <http://zakon1.rada.gov.ua>
17. Конвенція МОП № 111 «Про дискримінацію (в галузі праці і занять)», 1958// <http://zakon1.rada.gov.ua>
18. Декларація Міжнародної організації праці основних принципів та прав у світі праці: ухвалена Міжнародною конференцією праці на її вісімдесят шостій сесії (Женева, 18 червня 1998 року) // http://www.ilo.org/public/english/standards/declaration/declaration_ukranian.pdf
19. Трехстороння декларація принципів, касаючихся многонаціональних корпорацій и соціальної політики (Третье издание). - Женева,

39. Керівні принципи ОЕСР для багатонаціональних підприємств
40. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права
41. Кодекс законів про працю України

7. Програмові вимоги

1. Основні поняття етики соціокультурного сервісу
2. Роль етики в діловому житті
3. Мета, завдання, об'єкт дослідження етики менеджера
4. Міждисциплінарні зв'язки курсу
5. Історична еволюція моральності
6. Взаємна довіра як основа ділової етики
7. Інтереси, права та цінності людини.
8. Відмінності між правом, законодавством та мораллю
9. Концепції взаємовідносин етики та моралі
10. Ділова етика в бізнесі.
11. Теоретико-методологічна основа наукового розуміння співвідношення етики і бізнесу
12. Соціальна відповідальність у бізнесі
13. Моральні передумови роботи менеджера
14. Історія розвитку КСВ
15. Суть та значення КСВ
16. Сфери прояву КСВ
17. Переваги КСВ
18. Регіональні розбіжності та підходи до КСВ
19. Суть міжнародних ініціатив та критеріїв ефективності КСВ
- 20.1. Формування КСВ у відносинах з споживачами.
21. Міжнародні ініціативи та законодавство України у сфері захисту прав споживачів.
22. Соціально – відповідальний маркетинг
23. Формування складової КСВ у відносинах з конкурентами
24. Етичні питання відносин організації з акціонерами, постачальниками, дилерами.
25. Етичні засади спілкування з іноземцями.
26. Етика усного ділового спілкування з іноземцями:
 - а) Знайомство
 - б) Вітання
27. Візитна картка
28. Ділові переговори
29. Рекомендації щодо особливостей поведінки в різних країнах
30. Особливості підприємницької іміджеології
31. Напрями вдосконалення іміджу підприємця
32. Імідж національного виробника
33. Характерні риси іміджу сучасного бізнесмена
34. Етичні засади глобальної комунікації в індустрії дозвілля
35. Екологічна відповідальність. Проблеми екологізації свідомості сучасного світу
36. Основні положення «Загальної декларація прав людини».
37. Основні положення «Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права».
38. Концепція подолання корупції в Україні “На шляху до доброчесності”

Письмове завдання модульного контролю з дисципліни

"Етика соціокультурної діяльності" за ЗМ 1.1

Варіант №1

Дайте відповіді на запитання:

1. Моральні передумови роботи менеджера
2. Історія формування КСВ
3. Розкрийте значення термінів «соціально-відповідальний маркетинг», «мораль»

Рис. 1 – Зразок письмового завдання до Змістового модуля 1.

Проведення підсумкового модуля

Умовою допуску до складання заліку є позитивні оцінки з контролю знань за змістовими модулями. Підсумкова контрольна робота проводиться у письмовій формі.

У зв'язку з тим, що в університеті застосовується оцінювання знань за системою ECTS надається шкала перерахунку результатів перевірки знань, вмінь та навичок студентів нижче.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80 – 89	B	добре	
70 – 79	C		
60 – 69	D	задовільно	
50 – 59	E		
26 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-25	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Контроль систематичного виконання самостійної роботи й активності на практичних (семінарських) заняттях

Оцінювання знань студента на практичних (семінарських) заняттях проводиться за 5-ти бальною шкалою за такими критеріями:

1. Розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблеми, що розглядається;
2. Ступінь засвоєння матеріалу навчальної дисципліни;
3. Ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;
4. Уміння поєднувати теорію з практикою при розгляді практичних ситуацій, розв'язання задач, проведенні розрахунків при виконанні індивідуальних завдань і завдань, що винесені на розгляд в аудиторії;
5. Логіка, структура, стиль викладу матеріалу при виступах в аудиторії, вміння обґрунтувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації і робити висновки.

При оцінюванні підготовки студента приділяють увагу не тільки якості їх виконання, але і своєчасності здачі виконаних завдань викладачеві (згідно з графіком навчального процесу).

Проміжний модульний контроль

Проміжний контроль рівня знань передбачає виявлення опанування студентом матеріалу модуля і вміння застосувати його для вирішення практичних завдань. Він проводиться у вигляді письмового контролю чи індивідуального опитування. Знання оцінюють за 5-ти бальною системою аналогічно тій, що використовується для контролю систематичного виконання самостійної роботи й активності на практичних (семінарських) заняттях.

Проведення контролю за змістовими модулями

Контроль за змістовими модулями здійснюють за такими складовими, як: лекції, практичні заняття, самостійна робота студента. Контроль за змістовими модулями проводиться після того, як розглянуто увесь теоретичний матеріал й виконано практичні (семінарські) завдання в межах кожного з змістових модулів. Для виконання контролю за змістовими модулями використовують письмове завдання модульного контролю з дисципліни (10%) й оцінки роботи студента на практичних заняттях (10%). Приклад письмового завдання проміжного контролю наведений на рис.1.

6. Система поточного і підсумкового контролю знань

Оцінювання знань, навичок студентів враховує всі види занять, які передбачені програмою навчальної дисципліни "Етика соціокультурної діяльності".

Перевірка і оцінювання знань студентів проводиться в таких формах:

- оцінювання роботи студента на практичних (семінарських) заняттях;
- проведення проміжного контролю (опитування або письмові завдання);
- проведення модульного контролю (письмове завдання);
- проведення підсумкового контролю: складання заліку (написання підсумкової контрольної роботи).

Засоби контролю і структура залікового кредиту з дисципліни подані нижче.

Засоби контролю і структура залікового кредиту

Види й засоби контролю (тестування, контрольні роботи, індивідуальні завдання тощо)	Розподіл балів, %
Модуль 1. Поточний контроль зі змістових модулів	
Змістовий модуль 1.	
Робота на практичних (семінарських) заняттях	5
Письмове завдання модульного контролю	10
Змістовий модуль 2.	
Робота на практичних (семінарських) заняттях	5
Письмове завдання модульного контролю	10
Змістовий модуль 3.	
Робота на практичних (семінарських) заняттях	10
Письмове завдання модульного контролю	10
Підсумковий контроль	50
Екзамен	50
Всього за модулем	100

Загальна оцінка за змістові модулі складається з поточних оцінок, які студент отримує під час практичних (семінарських) занять, виконання завдань для самостійної роботи та письмового завдання проміжного контролю.

Загальна (модульна) оцінка з дисципліни визначається як сума оцінок за змістові модулі й оцінки за результатами підсумкового заліку.

Порядок поточного оцінювання знань студентів

Поточне оцінювання знань студентів здійснюється під час проведення практичних (семінарських) занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Об'єктами поточного контролю є:

- активність і результативність роботи студента з вивчення програмного матеріалу дисципліни;
- підготовка до практичних занять;
- виконання самостійної роботи.

4. Виконання самостійної роботи

Завдання для самостійної роботи з дисципліни «Етика соціокультурної діяльності»

№ з/п	Назва теми
1.	Загальна декларація прав людини: Прийнята і проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року
2.	Концепція подолання корупції в Україні “На шляху до доброчесності”
3.	Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права
4.	Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права
5.	Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права
6.	Керівні принципи ОЕСР для багатонаціональних підприємств
7.	Міжнародний пакт про громадянські і політичні права
8.	Кодекс законів про працю України
	Разом

Індивідуальна самостійна робота полягає у підготовці студентом конспекту нормативно-правових документів, рекомендованих до ознайомлення (відповідно до списку завдань).

Тема 5. СТРАТЕГІЯ СОЦІАЛЬНО – ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ У РИНКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

- 1.Формування КСВ у відносинах з споживачами. Міжнародні ініціативи та законодавство України у сфері захисту прав споживачів.
2. Соціально – відповідальний маркетинг
- 3.Формування складової КСВ у відносинах з конкурентами
- 4.Етичні питання відносин організації з акціонерами, постачальниками, дилерами.

Тема 6. ЕТИКА ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ З ІНОЗЕМЦЯМИ

План

- 1.Етичні засади спілкування з іноземцями.
- 2.Етика усного ділового спілкування з іноземцями:
 - а)Знайомство
 - б).Вітання
- 3.Візитна картка
- 4.Ділові переговори
- 5.Рекомендації щодо особливостей поведінки в різних країнах

Тема 7. ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІМІДЖУ МЕНЕДЖЕРА

План

1. Особливості підприємницької іміджології
2. Напрями вдосконалення іміджу підприємця
3. Імідж національного виробника
4. Характерні риси іміджу сучасного бізнесмена

Тема 8. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЕТИКИ КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

План

1. Етичні засади глобальної комунікації в індустрії дозвілля
2. Екологічна відповідальність. Проблеми екологізації свідомості сучасного світу
- 3.Основні положення "Глобального етичного кодексу туризму"

підготовки та інтереси кожного студента групи, виступаючи в ролі консультанта, не пригнічувати самостійності та ініціативи студентів.

Оцінки, отримані за окремі практичні заняття, викладач враховує при виставленні підсумкової оцінки з навчальної дисципліни. Оцінювання роботи студентів у процесі заняття сприяє контролю та активізації навчально-пізнавальної діяльності.

Тематика практичних(семінарських) занять

Тема 1 ЗНАЧЕННЯ ЕТИКИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МЕНЕДЖЕРА

План

1. Основні поняття. Роль етики в діловому житті
2. Мета, завдання, об'єкт дослідження етики менеджера
3. Міждисциплінарні зв'язки курсу
4. Історична еволюція моральності
5. Взаємна довіра як основа ділової етики

Тема 2. ЕТИКА І ПРАВО: ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ТА ВЗАЄМОВПЛИВУ

План

1. Інтереси, права та цінності людини.
2. Відмінності між правом, законодавством та мораллю
3. Концепції взаємовідносин етики та моралі

Тема 3. ЕТИКА БІЗНЕСУ – НАУКА ПРО СУМІСНІСТЬ БІЗНЕСУ І МОРАЛІ

1. Ділова етика в бізнесі.
2. Теоретико-методологічна основа наукового розуміння співвідношення етики і бізнесу
3. Соціальна відповідальність у бізнесі
4. Моральні передумови роботи менеджера

Тема 4. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ (КСВ) (4 год)

План

1. Історія розвитку КСВ
2. Суть та значення КСВ
3. Сфери прояву КСВ
4. Переваги КСВ
5. Регіональні розбіжності та підходи до КСВ
6. Суть міжнародних ініціатив та критеріїв ефективності КСВ

3. Підготовка до практичних занять

Однією із найпоширеніших та найефективніших форм організації навчального процесу у вищій школі є практичні (семінарські) заняття.

Практичне заняття — форма навчального заняття, за якої викладач організує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування через індивідуальне виконання відповідно до сформульованих завдань.

Основними функціями практичних занять виступають:

- поглиблення та уточнення знань, здобутих на лекціях і в процесі самостійної роботи;
- формування інтелектуальних умінь та навичок планування, аналізу і узагальнень, опанування діючою технікою, вироблення навичок управління і користування нею;
- накопичення первинного досвіду організації виробництва та технікою управління ним;
- оволодіння початковими навичками керівництва працівниками на виробництві;
- формування вміння аналізувати і оцінювати економічну ефективність виробництва;
- оволодіння науковим апаратом роботи з джерелами.

Належно організовані практичні (семінарські) заняття мають важливе освітнє значення. Якщо викладач володіє широким науковим світоглядом, чітко дотримується певних наукових принципів, здатний зацікавити студентів, розкрити наукове та практичне значення дисципліни, показати завдання і перспективи її розвитку, то саме на практичних заняттях відбувається процес формування фахівців.

Практичні заняття значною мірою забезпечують відпрацювання умінь і навичок, прийняття практичних рішень в реальних умовах виробництва, що ґрунтуються на теоретичній основі, розвивають логічне мислення, вміння аналізувати явища, узагальнювати факти, сприяють регулярній і планомірній самостійній роботі у процесі вивчення певного курсу.

Підготовка до практичних занять. Практичне заняття спрямоване передусім на поглиблення і розширення знань, здобутих на лекціях, або з першоджерел чи різних видів посібників, а також на оволодіння методикою роботи з науковим матеріалом і найтипівішими для навчальної дисципліни практичними навичками, що вимагає чіткого, продуманого планування.

Проведення практичного заняття ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі – тестах для виявлення ступеня оволодіння студентами теоретичними положеннями, завданнях різної складності та необхідних дидактичних засобів. Підготовка до занять здійснюється за рахунок часу, відведеного на самостійну роботу студента. Особливо важливо, щоб студент усвідомив тему і завдання роботи, від чого залежить ступінь зацікавленості нею.

Важливе значення в процесі практичних робіт мають індивідуальний підхід і продуктивне педагогічне спілкування. Студенти повинні отримати можливість розкрити і виявити свої здібності, свій потенціал. Тому при розробці завдань і плану практичного заняття слід враховувати рівень

2. Загальні методичні рекомендації

Навчально-методичний посібник для вивчення дисципліни «Етика соціокультурної діяльності» призначений для студентів денної та заочної форм навчання напряму підготовки 6.020106 «Менеджмент соціокультурної діяльності» та спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності».

Вивчення дисципліни «Етика соціокультурної діяльності» складається з підготовки до лекцій, семінарських (практичних) занять, опрацювання питань, що виносяться на самостійне опрацювання, виконання індивідуальних завдань. Начально-методичний посібник може бути використаний для виконання студентом самостійної роботи, підготовки до семестрового іспиту, підготовки доповідей та рефератів з дисципліни.

Робота з вивчення дисципліни включає: слухання лекцій, на яких розглядаються базові й проблемні питання курсу, роботу на семінарських (практичних) заняттях і самостійної роботи студентів.

Аудиторна робота включає вивчення матеріалу під час лекцій, проведення практичних (семінарських) занять, індивідуальних консультацій з викладачем, модульного контролю, контролю за виконанням самостійної роботи та підсумкового контролю з дисципліни.

Після прослуховування лекцій студенти повинні ознайомитись з основними розділами кожної теми відповідно до програми курсу за навчально-методичною літературою, науковими джерелами та електронними ресурсами з кожної теми.

Підготовка до семінарських (практичних) занять передбачає самостійну роботу у вигляді підготовки доповідей, прийняття активної участі в обговоренні дискусійних питань.

Самостійна робота з дисципліни включає такі форми:

- Підготовка до практичних (семінарських) занять;
- Підготовка до поточного контролю;
- Підготовка до підсумкового контролю;
- Опрацювання лекційного матеріалу;
- Виконання індивідуальних завдань.

Для раціональної організації самостійної роботи студент повинен вміло розподілити свій час між аудиторною і позааудиторною роботою.

Важливим для навчання і роботи студентів є контроль їх знань, що проводиться викладачем. Для здійснення поточного контролю знань можуть бути використані такі види:

- фронтальне письмове опитування з ключових теоретичних питань;
- усне опитування;
- тестовий контроль.

Формою підсумкового контролю є залікова контрольна робота.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Предметом вивчення початкової дисципліни «Етика соціокультурної діяльності» є етичні засади соціокультурного сервісу та використання етичних принципів до ділових ситуацій.

Мета викладання навчальної дисципліни «Етика соціокультурної діяльності» – навчити студентів діяти в професійній діяльності морально, етично, соціально наведено, вміти використовувати волю, мотиви, потреби партнера в інтересах своєї справи, підприємства, зростання його конкурентоспроможності та позитивного іміджу. Крім того, курсом передбачається вивчення принципів поведінки, яка сприяє створенню доброзичливої атмосфери порозуміння та набуття вмінь та навичок ділового спілкування.

Завданнями вивчення дисципліни «Етика соціокультурної діяльності» є теоретична та практична підготовка студентів напряму підготовки «Менеджмент соціокультурної діяльності» з питань:

- етичні засади професійної діяльності менеджера;
- основні правила поведінки в бізнес-середовищі;
- мистецтвом ведення ділових бесід, нарад і переговорів;
- підготовка та здійснення публічних виступів;
- володіння правилами вітання, представлення, знайомства, запрошення, поздоровлення, компліменту та прощання;
- володіння вербальними та невербальними засобами спілкування й вміння за їхніми сигналами розпізнавати партнера;
- володіння складовими позитивного іміджу;
- володіння технікою телефонної розмови;
- вміння користуватися правилами ділового етикету;
- прийняти оволодінню нормам і правилам міжнародного етикету.

По завершенні курсу студент повинен оволодіти низкою професійних компетенцій. Для цього він повинен:

знати:

- етичні засади професійної діяльності менеджера;
- етичні засади ведення бізнесу у галузі соціокультурного сервісу;
- правила вітання та спілкування;
- складові позитивного іміджу;
- базові етичні засади міжнародних нормативних документів.

вміти:

- готувати публічні виступи та звернення;
- формувати власний позитивний імідж та імідж підприємства на засадах професійної етики;
- здійснювати професійну діяльність

Місце дисципліни в структурно-логічній схемі підготовки бакалавра – дисципліна «Етика соціокультурної діяльності» є однією з професійноорієнтованих дисциплін. Вона сприяє формуванню навичок професійної комунікації та ведення бізнесу на етичних засадах, а також засвоєння студентами базових професійних знань та компетенцій майбутніх фахівців.

Зміст

1. Мета і завдання вивчення дисципліни.....
2. Загальні методичні рекомендації.....
3. Інформаційне наповнення дисципліни «Етика соціокультурної діяльності».....
4. Підготовка до практичних занять.....
5. Виконання самостійної роботи.....
6. Система поточного і підсумкового контролю знань.....
7. Програмові вимоги.....
8. Рекомендована література.....
9. Глосарій.....
10. Хрестоматійні матеріали з дисципліни «Етика соціокультурної діяльності».....

УДК 17: 316.61:005

ББК 77 я 73

Д 84

Рекомендовано до видання Вченою радою факультету туризму
(протокол № 6 від 21 лютого 2018 р.)

Рецензенти:

**доктор історичних наук, професор, декан факультету туризму
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені
Василя Стефаника» В.С. Великочий;**

**доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувач
кафедри туризмознавства і краєзнавства ДВНЗ
«Прикарпатський національний університет імені Василя
Стефаника» І.Ф. Калуцький.**

Навчально-методичний посібник до організації самостійної роботи та практичних (семінарських) занять з дидактичним забезпеченням дисципліни «Етика соціокультурної діяльності» для студентів спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»/ укладач: О.І. Дутчак. Івано-Франківськ:Пагорб, 2018. 80 с.

© Дутчак О.І, 2018 рік

© Факультет туризму, 2018 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
Факультет туризму

Кафедра організації туризму та управління соціокультурною діяльністю

Олена Дутчак

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

до організації самостійної роботи
та практичних (семінарських) занять
з дидактичним забезпеченням
дисципліни

Етика соціокультурної діяльності

для студентів спеціальності
«Менеджмент соціокультурної діяльності»

Івано-Франківськ
2018